

JULKISEN SOSIOLOGIAN¹ PUOLUSTUS

Michael Burawoy

K ä ä n n ö s U r p o K o v a l a

ABSTRAKTI

Vastauksena sosiologisen eetoksen ja tutkimamme maailman väliseen kasvavaan kiuluun keskustelemaan sosiologian haasteena on puhutella lukuisia eri yleisöjä lukuisilla eri tavoilla. Tällaisia julkisia sosiologioita ei tule sulkea pois tieteenalan kentältä vaan päinvastoin vetää ne tieteenalan piiriin. Tällä tavoin voimme tehdä julkisesta sosiologiasta legitimiin ja laajemmin näkyvän projektin ja sitä kautta vahvistaa koko tieteenalaa. Sosiologian sisäisen työnjaon voi tältä pohjalta jakaa neljään toisilleen vastakkaiseen mutta toisistaan riippuvaiseen tiedon tyyppiin: professionaalinen, kriittinen, päätöksentekoa palveleva sekä julkinen. Parhaassa kaikista mahdollisista maailmoista kunkin sosiologian tyyppin elinvoimaisuus olisi kaikkien muiden elinvoimaisuuden ehto, mutta ne voivat aivan yhtä helposti kehittyä patologisesti tai joutua poissuljennan tai alistamisen kohteiksi. Tämä valtasuhdekenttä rohkaisee meitä tutkimaan näiden neljän sosiologian tyyppin välisiä suhteita sikäli kuin ne vaihtelevat ajankohdasta ja kansallisuudesta toiseen ja sikäli kuin ne tarjoavat mallin jolla arvioida yksittäisten sosiologioiden urakehitystä. Lopuksi tieteenalojen vertailu nostaa esille napanuoran, joka yhdistää sosiologian yleisöjen muodostamaan maailmaan ja korostaa sosiologian sitoumusta puolustaa valtioiden ja markkinoiden puristuksiin joutunutta kansalaisyhteiskuntaa.

Historian enkelin täytyy näyttää juuri tällaiselta. Se on kääntänyt kasvonsa menneisyyteen. Siinä missä tapahtumien ketju näyttyy *meidän* silmiemme edessä, siinä *se* näkee yhden ainoan katastrofin, joka lakkaamatta kasaa raunioita raunioiden päälle ja paistaa ne jalkojen juureen. Se tahtoi tuki jäädä, herättää kuolleet ja kerätä yhteen sen, mikä on lyöty palasiksi. Mutta paratiisista päin puhaltaa myrsky, joka on tarttunut sen siipiin ja joka on niin voimakas, että enkeli ei voi niitä enää sulkea. Tämä myrsky kuljettaa sitä vastustamattomasti tulevaisuuteen, jolle se on kääntänyt selkensä, samalla kun rauniokasat sen edessä kasvavat taivaaseen asti. Se, mitä me nimitämme edistykseksi, on *tämä* myrsky. (Walter Benjamin 1989/1940, 182.)

Walter Benjamin kirjoitti kuuluisan yhdeksännen filosofian historiaa käsittelevän teesinsä natsiarmeijan lähestyessä hänen rakasta Pariisiaan, kulttuuriin liittyvän lupauk-

sen pyhäkköä. Hän kuvaa tuota lupausta historian enkelin traagisen hahmon avulla, joka turhaan koettaa pysäyttää ihmiskunnan pitkää marssia tuhosta toiseen. Vuonna 1940, fasismiksi kehittyneen kapitalismin ja stalinismiksi muotoutuneen sosialismin liittoutuessa keskenään matkalla maailmanvaltaan, tulevaisuus näytti Benjaminista synkemmältä kuin koskaan aiemmin. Nyt, 2000-luvun alkaessa, rauniokasat kasvavat edelleen taivaisiin, vaikka kommunisti onkin hajonnut ja fasismi on sitkeä muisto. Kahlehtimaton kapitalismi tukee markkinoiden tyranniaa ja hiljaista epäoikeudenmukaisuutta maailmanlaajuisesti, kun taas elpystä demokratiasta tulee liian usein vain valtaintressien, riiston, valheiden ja väkivallankin naamio. Jälleen kerran historian enkeli tulee pyyhkäistyksi mukaan myrskyyn, terrorismin myrskyyn, joka puhaltaa suoraan Paratiisista.

Aivan sosiologian tieteenalan alkuvaiheissa se pyrki olemaan juuri tuollainen historian enkeli, joka etsii järjestystä moderniteetin sirpaleista ja pyrkii pelastamaan edistyksen lupauksen. Karl Marx pelasti sosialismin vieraantuneisuudelta ja Emile Durkheim orgaanisen solidarisuuden anomialta ja egoismilta. Huolimatta "jäisen napayön pimeyttä" koskevista ennustuksista Max Weber löysi vapauden rationaalisuudesta ja merkitystä lumouksesta vapautumisesta. Atlantin länsipuolella taas W. E. B. Du Bois toimi panafrikanismin uranuurtajana, reaktiona rasismiin ja imperialismiin, kun taas Jane Addams koetti siepata rauhan ja internationalismin turvaan sodan kidasta. Mutta edistyksen myrsky pysähtyi sosiologian siipien alle. Siinä missä edeltäjämme tähtäsivät maailman muuttamiseen, me itse päädyimme liian usein vanhan maailman säilyttäjiksi. Taistellessaan paikasta akateemisessa auringossa sosiologia kehitti oman erikoistuneen tiedonlajinsa, joko Robert Mertonin (1949) loistavan ja selkeän oppineisuuden muodossa tai Talcott Parsonsin (1937; 1951) mahtavan mutta mutkikkaan yhteiskuntamallin muodossa tai sitten varhaisten, liikkuvuutta ja yhteiskunnallista kerrostuneisuutta tarkastelevien tilastollisten tutkimusten muodossa, jotka huipentuivat Peter Blau'n ja Otis Dudley Duncanin (1967) työhön. Arvioidessaan 1950-luvun sosiologiaa Seymour Martin Lipset ja Neil Smelser (1961, 1–8) julistivat riemukkaasti sosiologian moraalisen painotuksen kauden päättyneeksi ja polun tieteeseen avatuksi. Tämä ei ollut ensimmäinen kerta kun comtelaiset visiot lumosivat sosiologian ammatillisen eliitin. Tämäkin "puhtaan tieteen" purkaus jäi lyhytikäiseksi. Joitakin vuosia myöhemmin kampanjoilla – etenkin siellä, missä sosiologialla oli vahva asema – protestoitiin kiivaasti sananvapauden, ihmisoikeuksien ja rauhan puolesta konsensus-sosiologiaa ja sen kritiikitöntä tieteen palvontaa vastaan. Historian enkeli oli jälleen kerran lepauttanut siipiään myrskystä.

Edistyksen dialektiikka säätelää niin henkilökohtaista uraa kuin tieteenalamme kokonaisuuttakin. Alkuperäinen intohimo sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, taloudellisen tasa-arvon, ihmisoikeuksien, kestävän ympäristöpolitiikan, poliittisen vapauden ja sanalla sanoen

paremman maailman puolesta toimimiseen, joka houkutteli niin monia meistä sosiologeiksi, on nyt kanavoitunut akateemisten meriitien tavoitteluun. Edistyksestä tulee tieteenalan sisäisten tekniikoiden muodostama kompleksi, johon kuuluvat standardoidut kurssit, vahvistetut oppivaatimukset, virkavaltaiset ranking-listat, intensiiviset kuulustelut, kirjallisuusarvostelut, räätälöidyt opinnäytteet, refereejulkaisut, se kaikkivaltias CV, työn ja vakinaisten virkojen haku, ja lopulta kollegojen ja seuraajien käskyttäminen. Näistä akateemiseen uraan liittyvistä normalisoivista paineista huolimatta moraalinen yllyke on harvoin kokonaan kadonnut; sosiologista henkeä ei voi tukahduttaa aivan niin helposti.

Rajoitteista riippumatta sosiologian tieteenala – sekä termin yksilöllisessä että kollektiivisessa merkityksessä – on myös kantanut hedelmää. Sadan vuoden ajan olemme hiljalleen rakentaneet ammatillisen tiedon kokonaisuutta kääntäen arki ajattelua tieteen kielelle, niin että nyt olemme enemmän kuin valmiita yrittämään systemaattista takaisinkääntämistä. Toisin sanoen on aika palauttaa tieto takaisin niille joilta se on peräisin, tehdä yksilöiden ongelmista julkisia kysymyksiä ja siten vahvistaa sosiologian eettistä selkärankaa. Juuri tässä on julkisen sosiologian lupaus ja haaste – ei ammatillisen sosiologian negaatiassa vaan sen täydentämisessä.

Oppiakseni ymmärtämään julkisen sosiologian tuotantoa, sen mahdollisuuksia ja uhkia, sen potentiaaleja ja ristiriitaisuuksia, sen onnistumisia ja epäonnistumisia, olen viimeisten puolentoista vuoden ajan keskustellut ja väitellyt julkisesta sosiologiasta yli 40 tilaisuudessa, kansankorkeakouluista valtiollisiin järjestöihin ja yliopistojen eliittilaitoksiin ympäri Yhdysvaltoja mutta myös Englannissa, Kanadassa, Norjassa, Taiwanilla, Libanonissa ja Etelä-Afrikassa. Puhe julkisen sosiologian puolesta sai vastakaikua kaikkialla. Keskustelujen pohjalta järjestettiin julkista sosiologiaa käsittelevien symposiumien sarja, johon kuuluivat muiden muassa *Sosiaaliset ongelmat* (helmikuu 2004), *Sosiaaliset voimat* (kesäkuu 2004) ja *Kriittinen sosiologia* (kesä 2005). *Footnotes*, Yhdysvaltain Sosiologiyhdistyksen (ASA) jäsenlehti, perusti julkiselle sosiologialle oman kolumnin ja alan

saavutuksia on koottu jäsenkirjeen teemanumeron *Johdatus julkiseen sosiologiaan* (ASA 2004). Yliopistojen laitoksilla on perustettu julkiselle sosiologialle omistettuja palkintoja ja blogeja, ASA on avannut oman julkisen sosiologian verkkosivustonsa, ja alueelta on julkaistu yleisesittelyn luonteisia oppikirjoja. Sosiologit ovat myös alkaneet kirjoittaa aiempaa enemmän kansallisten sanomalehtien mielipidepalstoille. ASA:n vuoden 2004 vuosikokouksissa, jotka oli omistettu julkisten sosiologioiden teemalle, kävijämäärät rikkoivat reilusti kaikki ennätykset. Nämä synkät ajat ovat saaneet historian enkelin heräämään unestaan.

Esitän seuraavassa yksitoista teesiä. Käsittelen niissä ensin julkisten sosiologioiden nykyistä vetovoimaa, sitten niiden moninaisuutta sekä niiden suhdetta tieteenalan kokonaisuuteen – jolloin ”tieteenala” viittaa sekä sosiologian sisäiseen työnjakoon että valtasuhteisiin. Tarkastelen professionaalisen, päätöksentekoa palvelevan, julkisen ja kriittisen sosiologian välisiä suhteita sellaisina kuin ne ilmenevät historiassa ja eri maissa, vertaan sosiologiaa toisiin tieteenaloihin ja kysyn lopuksi, mikä tekee sosiologiasta niin erityisen, ei niinkään tieteenalana kuin moraalisenä ja poliittisena vaikuttajana.

TEESI I: SAKSILIIKE

Pyrkimys julkisen sosiologian kehittämiseen vahvistuu ja sen toteuttaminen vaikeutuu tilanteessa, jossa sosiologia on siirtynyt vasemmalle ja maailma oikealle.

Mistä julkisen sosiologian nykyinen vetovoima oikein johtuu? Se muistuttaa monia siitä, miksi heistä ylipäänsä tuli sosiologeja, mutta toisaalta julkinen sosiologia eri muodoissaan on ollut olemassa jo pitkään, joten miksi siitä juuri nyt on tullut niin suosittua?

Viimeisen puolen vuosisadan ajan sosiologian poliittinen painopiste on siirtynyt kriittisen tutkimuksen suuntaan kun taas sen tarkastelema maailma on liikkunut vastakkaiseen suuntaan. Esimerkiksi vuonna 1968 ASA:n jäseniä pyydettiin äänestämään Vietnamin sodan vastaisesta julkilausumasta. Äänestäneistä kaksi kolmasosaa *vastusti* sitä, että ASA ottaisi asiaan kantaa, kun taas toisessa mielipidetiedustelussa 54 prosenttia sosiologeista ilmoitti henkilökohtaisesti

vastustavansa sotaa (Rhoades 1981, 60) – suunnilleen sama prosenttiosuus kuin koko väestös – säkin tuohon aikaan. Vuonna 2003, 35 vuotta myöhemmin, vastaava julkilausuma-aloite Irakin sotaa vastaan esitettiin ASA:n jäsenistölle, jolloin kaksi kolmasosaa *kannatti* julkilausumaa (*Footnotes* heinä-elokuu 2003). Vielä merkittävämpää on, että vastaavassa mielipidekyselyssä 75 prosenttia äänestäneistä sosiologeista vastasi olevansa sotaa vastaan. Tämä tapahtui aikana (maaliskuun lopulla 2003), jolloin 75 prosenttia koko väestöstä *kannatti* sotaa.²

Havainto on yllättävä, kun ajattelee 1960-luvun vasemmistosuuntausta. Huolimatta vuoden 1968 Bostonissa pidetyn vuosikokouksen myrskyisästä ilmapiiristä, jota kuvaavat muun muassa Martin Nicolausin kuuluisa peloton hyökkäys ”laiska kissa”-sosiologiaa vastaan sekä Mustien Sosiologien, Radikaalien ja Naissosiologien esittämät jyrkät vaatimukset, soräänet olivat sittenkin vielä vähemmistönä. Suurin osa jäsenistä oli kasvanut ja sosiaalistunut sotaa edeltäneen ajan sosiologian liberaaliin konservatismiin. Ajan myötä 1960-luvun radikalismi kuitenkin levisi kautta koko profession, vaikkakin laimentuneessa muodossa. Naisten ja rodullisten vähemmistöjen lisääntyvä merkitys ja aktiivisuus sekä 1960-luvun sukupolven pääsy oppiainelaitosten ja tieteenalajärjestömmen johtotehtäviin merkitsi radikaalia kehitystä, joka on näkynyt myös sosiologian sisällöissä.³

Poliittinen sosiologia siirtyi siis yhdysvaltalaisen vaalidemokratian hyveistä tutkimaan valtiota ja sen suhteita luokkiin, sosiaalisia liikkeitä poliittisena prosessina, ja demokraattisen kansalaisuuden syvenemistä. Työn sosiologia siirtyi sopeutumisen prosesseista valtasuhteiden ja työväen liikkeiden tutkimiseen. Sosiaalisen kerrostuneisuuden tutkimus vaihtui sosiaalisen liikkuvuuden tutkimisesta ammatillisen arvohierarkian puitteissa sosiaalisen ja taloudellisen epätasa-arvon muuttuvien rakenteiden – luokan, rodun ja sosiaalisen sukupuolen – tutkimukseen. Kehityksen sosiologia hylkäsi modernisaatioteorian ja omaksui alikehitysteorian, maailmajärjestelmien analyysin ja valtiojohtoisen kasvun idean. Rotuteoria siirtyi sopeutumisen teorioista rodullisten muodostelmien poliittisen ekonomian tarkasteluun. Yhteiskuntateoria esitteli aiempaa radikaalim-

pia tulkintoja Weberin ja Durkheimin teoksista ja sisällytti Marxin oppialan kaanoniin. Vaikka feminismiä ei vielä aivan päästettykään kaanoniin, niin sillä oli silti dramaattinen vaikutus sosiologian keskeisimmillä aloilla. Globalisaatio tekee parhaillaan tuhoaan sosiologian analyysin perusyksikölle, kansallisvaltiolle, sekä pakottaa tieteenalaa eroon nurkkakuntaisuudesta. Toisaalta näillä suuntauksilla on koko ajan ollut myös vastaliikkeensä – esimerkiksi sopeutumistutkimuksen nousu maahanmuuttotutkimuksessa tai neoinstitutionalistit, jotka dokumentoivat Yhdysvaltain instituutioiden maailmanlaajuisista leviämistä –, mutta viimeisten viiden vuosikymmenen aikana ylivoimaisesti vahvin suuntaus on ollut kriittisyyden suuntaan.

Jos poliittisten sukupolvien jatkumo ja sosiologian muuttuvat sisällöt muodostavat saksien toisen terän, niin se toinen, se joka liikkuu vastakkaiseen suuntaan, on tutkimamme maailma. Vaikka tasa-arvon ja vapauden retoriikka onkin vahvistumassa, niin sosiologit ovat dokumentoineet yhä syventyvän epätasa-arvon ja herruuden prosesseja. Viimeisten 25 vuoden kuluessa markkinoiden laajentuminen (ja siihen liittyvä epätasa-arvoisuus) ja pakkokeinoja suosivat valtiot, jotka rikkovat ihmisoikeuksia kotimaassa ja ulkomailla, ovat mitätöineet aiempia taloudellisen turvan ja ihmisoikeuksien aloilla saavutettuja voittoja. Markkinat ovat aivan liian usein toimineet yhteistyössä ihmisyttä vastaan neoliberalismin lipun alla. Sosiologit ovat toki tulleet herkemmiksi näille kehityskuluille ja keskittyneet aiempaa enemmän niiden negatiivisiin piirteisiin, mutta heidän keräämänsä todistusaineisto viittaa taantumiin hyvin monilla eri aloilla. Ja tätä kirjoittaessani meillä on hallitus, joka on eetokseltaan syvästi antisosiologinen ja vihamielinen itse ”yhteiskunnan” idealee.

Omalla takapihallamme yliopisto on joutunut kiihtyvien hyökkäysten kohteeksi kansallisen tutkijajärjestön taholta sillä perusteella, että se on muka pitänyt siipiensä suojassa liian paljon liberaaleja. Samalla valtiolliset yliopistot ovat supistuvien budjettien ja kiihtyvän kilpailun puristuksissa suuntautuneet markkinoille – yhteisiin hankkeisiin yksityisyritysten kanssa, mainoskampanjoihin opiskelijoiden sisään-

otossa, yksityisten lahjoittajien mielistelyyn, koulutuksen tuotteistamiseen etäopetuksen avulla sekä halvan määräraikaisen akateemisen henkilökunnan ja alipalkatun tukihenkilöstön palkkaukseen (Kirp 2003; Bok 2003). Onko kaupallinen ratkaisu ainoa mahdollinen ratkaisu? Onko meidän hylättävä koko ajatus yliopistosta yhteisenä hyvänä? Julkisen sosiologian herättämä kiinnostus on osaksi reaktiota kaiken privatisointiin. Alan elinvoimaisuus riippuu juuri ”julkisuuden” idean elvyttämisestä – idean, joka on yksi edistyksen myrskyn uhreista. Tästä juontuu paradoksi: sosiologisen eetoksen ja tutkimamme maailman välinen kasvava kuilu synnyttää julkiselle sosiologialle tilauksen ja samaan aikaan asettaa sille esteitä. Mitä olisi tehtävissä?

TEESI II: JULKISIA SOSIOLOGIOITTA ON USEITA

On olemassa monia erilaisia julkisen sosiologian muotoja, jotka heijastavat erityyppisiä yleisöjä ja eri tapoja puhutella niitä. Niistä traditionaalinen ja orgaaninen julkinen sosiologia ovat vastakkaisia mutta toisiaan täydentäviä tyyppejä. Yleisöjä voi tuhota, mutta niitä voi myös synnyttää. Jotkin niistä eivät katoa koskaan – omat opiskelijamme ovat tieteenalamme ensimmäinen, mutta ei täysin vapaaehtoinen, yleisö.

Mitä meidän pitäisi julkisen sosiologian käsitteellä tarkoittaa? Julkinen sosiologia tuo sosiologian keskusteluyhteyteen eri yleisöjen kanssa. Tällöin ”yleisö” ymmärretään ihmisiksi, jotka itsekin ovat keskustelun subjekteja. Käsite viittaa siis kaksinkertaiseen keskusteluun. Ilmeisimpiä ehdokkaita julkisen sosiologian edustajiksi ovat W. E. B. Du Bois (1903), *The Souls of Black Folk*, Gunnar Myrdal (1944), *An American Dilemma*, David Riesman (1950), *The Lonely Crowd* ja Robert Bellah et al. (1985), *Habits of the Heart*. Mitä yhteistä näillä kirjoilla on? Ne ovat kaikki sosiologien kirjoittamia, niitä luetaan myös yliopistojen ulkopuolella ja niistä on tullut yhdysvaltalaisista yhteiskuntaa – sen arvoja, lupauksen ja todellisuuden välistä kuilua, ongelmia ja kehityskulkuja – koskevan julkisen keskustelun välikappaleita. Tähän perinteiseksi julkiseksi sosiologiaksi kutsumaani genreen voimme sijoittaa myös ne sosiologit, jotka kirjoittavat kansallisten sanomalehtien mielipidesivuille tärkeistä yhteisistä ongelmista.

Siihen kuuluvat myös journalistit, jotka siirtävät akateemista tutkimusta laajemman julkisuuden piiriin kuten esimerkiksi Chris Uggen ja Jeff Manza (2002) tekivät *American Sociological Review* -aikakauslehdessä julkaisemassaan artikkelissa rikollisten äänioikeudettomiksi tekemisen poliittisesta merkityksestä tai Devah Pagerin (2002) väitöskirja, joka käsitteli tapaa, jolla rotu voi moninkertaistaa rikosrekisterin vaikutukset nuoren työmahdollisuuksiin. Perinteisessä julkisessa sosiologiassa puhuteltavat yleisöt ovat yleensä näkymättömiä sekä ohuita sikäli, että ne eivät synnytä juurikaan sisäistä vuorovaikutusta ja passiivisia sikäli että ne eivät muodostaa kansalaisliikettä tai organisaatiota, ja edustavat yleensä valtavirtaa. Traditionaalinen julkinen sosiologi käynnistää yleisöjen välisiä tai sisäisiä debatteja, vaikkei itse ottaisikaan niihin osaa.

On myös toinen julkisen sosiologian tyyppi, *orgaaninen julkinen sosiologia*, jossa sosiologi toimii tiiviissä yhteistyössä näkyvän, tiheän, aktiivisen, paikallisen ja usein vastakulttuurisen yleisön kanssa. Julkisen sosiologian valtavirta kuuluu juuri tähän tyyppiin – siinä sosiologit työskentelevät työväenliikkeen, asukasyhdistysten, uskonyhteisöjen, maahanmuuttajien oikeuksia ajavien järjestöjen ja ihmisoikeusjärjestöjen kanssa. Orgaanisen julkisen sosiologin ja hänen yleisönsä välillä vallitsee dialogi, kaksisuuntainen valistusprojekti. Julkiseen sosiologiaan tulee sisällyttää myös sen orgaaninen tyyppi, joka jää helposti näkymättömäksi ja yksityiseksi ja jota pidetään usein ammatillisen toimintamme ulkopuolisena asiana. Sellaisten julkisten sosiologioiden projektina on tehdä näkymättömästä näkyvää, yksityisestä julkista ja hyväksyttää nämä orgaaniset kytkennät osaksi sosiologien elämää.

Perinteinen ja orgaaninen julkinen sosiologia eivät ole toistensa vastakohtia vaan täydentävät toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa. Yleisimmät yhteiskunnassa käydyt debaattit, esimerkiksi perhearvoja koskevat, voivat vaikuttaa työhömmme sosiaalipalvelujen asiakkaiden parissa ja päinvastoin. NAFTAa koskevat keskustelut voivat muokata sosiologin yhteistyötä ammattiliiton paikallisen työntekijän kanssa; työväen oikeuksien puolustamiseksi voi nousta vankeuskompleksiä koskevaan julkiseen

keskusteluun. Berkeleyyn yliopiston opiskelijat Gretchen Purser, Amy Schalet ja Ofer Sharone (2004) tutkivat yliopistonsa alipalkatun tukihenkilöstön asemaa nostamalla heidät siten näkyville ja esittivät heidät yleisönä, jolle yliopiston tulisi olla vastuussa. Raportti nojautui laajempiin matalapalkkaista työväestöä ja siirtolais-työvoimaa sekä yliopiston privatisoitumista ja korporatisoitumista koskeviin debatteihin ja ruokki samalla keskustelua yliopistosta vastuullisena yhteisönä. Parhaassa tapauksessa traditionaalinen julkinen sosiologia tarjoaa orgaaniselle julkiselle sosiologialle viitekehyksen kun taas jälkimmäinen pohjustaa, rajoittaa ja ohjaa edellistä.

Voimme erottaa useita julkisen sosiologin tyyppiä ja puhua erilaisista yleisöistä, mutta kuinka tuoda nuo kaksi puolta – akateeminen ja ulkoakateeminen – dialogiin keskenään? Miksi kukaan kuuntelisi mieluummin meitä kuin median kautta virtaavia viestejä? Olemmeko liian kriittisiä voidaksemme vangita yleisöjemme huomion? Alan Wolfe (1989), Robert Putnam (2001) ja Theda Skocpol (2003) menevät tätäkin pidemmälle ja varoittavat, että yleisöt ovat katoamassa – ne ovat joutumassa markkinoiden tuhoamiksi, median kolonisoimiksi tai byrokratian jauhamiksi. Pelkkä julkisen sosiologian laajan alueen olemassaolo viittaa kuitenkin siihen, että yleisöistä ei ole puutetta kunhan viitsimme kaivaa ne esille. Mutta meillä on kyllä opittavaa yleisöjen puhuttelemisesta. Tämä projekti on vielä aivan alkuvaiheissaan. Meidän ei pitäisi ajatella yleisöjä kiinteinä ja pysyvinä entiteetteinä vaan epävakaina ja muuttuvina – voimme osallistua ja vaikuttaa niin niiden syntyyn kuin niiden muutokseenkin. Itse asiassa osa tehtävämme sosiologeina on määrittellä ihmisryhmiä – esim. AIDS-potilaat, syöpää sairastavat, naiset, homoseksuaalit – ja jos määrittelemme niitä yhteistyössä kyseisten ryhmien kanssa, tulemme samalla luoneeksi yleisöjä. Naisen kategoriasta tuli yhden yleisön – aktiivisen, tiheän, näkyvän, kansallisen ja jopa kansainvälisen vastayleisön – perusta, kun intellektuellit, sosiologit mukaan luettuina, määrittelivät naiset marginalisoiduksi, syrjäytetyiksi, sorretuksi ja vaiennetuksi ryhmäksi – toisin sanoen määrittelivät heidät tavalla, jonka he itse saattoivat helposti tunnustaa. Tämä pieni katsaus

yleisöjen moninaisuuteen osoittaa, että julkisen sosiologian on tarpeellista kehittää *julkisoiden sosiologiaa* – Robert Parkin (1972/1904), Walter Lippmanin (1922), John Deweyn (1927), Hannah Arendtin (1958), Jürgen Habermasin (1991/1962), Richard Sennettin (1977), Nancy Fraserin (1997) ja Michael Warnerin (2002) muodostaman perinteen kautta ja pohjalta – voidakseen paremmin ymmärtää julkisen sosiologian mahdollisuuksia ja siihen liittyviä ansoja.

Uusien julkisoiden synnyttämisen lisäksi voimme muodostaa itsestämme julkison joka toimii politiikan foorumilla. Kuten Durkheim tunnetusti väitti, ammatillisten järjestöjen tulisi olla elimellinen osa kansallista poliittista elämää – eikä vain puolustaa omia kapeita ammatillisia etujaan. Siten Yhdysvaltain sosiologiyhdistys voi antaa paljon julkisille keskusteluille. Niin se on itse asiassa tehnytkin, esimerkiksi kun se laati korkeimmalle oikeudelle Michiganin Rakenntava toiminta -tapauksessa *Amicus Curiae* -kirjelmänsä, jossa se totesi sosiologisen tutkimuksen osoittaneen rasismien olemassaolon ja sen, että rasismilla on sekä sosiaaliset syyt että sosiaaliset seuraukset; kun sen jäsenet esittivät julkilausuman Irakin sotaa vastaan tai sitä perustuslain muutosta vastaan, joka olisi kieltänyt samaa sukupuolta edustavien avioliitot; tai kun ASA:n valtuusto esitti vastalauseensa egyptiläisen sosiologin Saab Ibrahimin vangitsemista vastaan. Avoimen dialogin, jäsenistön vapaan osallistumisen ja sisäisen demokratiamme syventämisen kautta saamme kyllä äänemme kuuluviin julkisuudessa. Julkisten sosiologioiden moneus kuvastaa paitsi yleisöjen määrää, myös sosiologien piirissä vaikuttavien arvostoumusten määrää.

Julkisella sosiologialla ei ole mitään muuta sisäistä normatiivista arvoa kuin omistautuminen sosiologiassa ja sosiologian toimesta nousseista kysymyksistä käytävälle dialogille. Se voi tukeaa yhtä hyvin kristillistä fundamentalismia kuin vapautuksen sosiologiaa tai kommunitarismia. Jos sosiologia käytännössä tukee liberaalimpia tai kriittisempiä julkisia sosiologioita, se on seurausta sosiologiyhteisön muuttuvasta eetoksesta.

On yksi yleisö joka ei katoa ennen meitä, ni-

mittäin omat opiskelijamme. Joka vuosi tuotamme noin 25000 uutta alemmaa tutkintoa, joissa pääaineena on sosiologia. Mitä tarkoittaa, jos puhumme heistä potentiaalisena yleisönä? Sitä se ainakaan ei tarkoita, että voisimme pitää heitä tyhjinä astioina joihin kaadamme kypsää viiniämme, tai tyhjinä tauluina joihin kirjoitamme syvällistä viisauttamme. Mieluummin meidän tulisi ajatella heitä rikkaan elämäkokemuksen kantajina, joita voimme opastaa kohti syvempää itseymmärrystä erityisesti niiden historiallisten ja sosiaalisten kontekstien osalta, jotka tekivät heistä niitä ihmisiä, joita he nyt ovat. Sosiologian parhaiden perinteiden avulla voimme osoittaa, että heidän yksityiset ongelmansa ovatkin julkisia kysymyksiä. Tähän pääsemme vain käsittelemällä heidän elämäänsä, emme sulkeistamalla sitä; on aloitettava siitä, missä he ovat, ei siitä, missä me olemme. Koulutuksesta tulee tällöin sarja sosiologian kentällä käytäviä dialogeja meidän ja opiskelijoidemme välillä, opiskelijoiden ja heidän omien kokemustensa välillä, opiskelijoiden kesken ja lopulta opiskelijoiden ja yliopiston ulkopuolisten yleisöjen välillä. Vapaaehtoispalvelu on tästä malliesimerkki: oppiessaan opiskelijoista tulee sosiologian lähettiläitä muuhun maailmaan aivan samoin kuin he vastaavasti tuovat luokkahuoneeseen mukanaan suhteensa moniin eri yleisöihin⁴. Opettajina olemme kaikki potentiaalisesti julkisia sosiologeja.

On yksi asia arvostaa ja oikeuttaa julkista sosiologiaa tunnistamalla sen olemassaolo ja tuomalla sitä esille julkisella sfäärillä, jossa sitä voidaan tarkastella ja analysoida, mutta on aivan toinen asia tehdä siitä tieteenalamme elimellinen osa – mikä johdattaakin minut kolmanteen teesiini.

TEESI III: SOSIOLOGIAN SISÄINEN TYÖNJAKO

Julkinen sosiologia on osa laajempaa sosiologian sisäistä työnjakoa, johon kuuluu sen ohella päätöksentekoa palveleva, professionaalinen ja kriittinen sosiologia.

Traditionaalisen julkisen sosiologian esitaistelijana C. Wright Mills (1959), ja moni muu hänen jälkeensä, halusi tehdä kaikesta sosiologiasta julkista sosiologiaa. Mills nojautuu 1800-luvun loppupuolen edeltäjiinsä, joille tieteelli-

set ja eettiset pyrinnot olivat toisistaan erottamattomissa. Yliopistollista vallankumousta edeltävään aikaan ei kuitenkaan ole paluuta. Sen sijaan meidän on katsottava eteenpäin ja työskenneltävä nykytilanteen eli sosiologian nykyisen sisäisen työnjaon pohjalta.

Ensimmäinen askel on erottaa julkinen sosiologia *päätöksentekoa palvelevasta* sosiologiasta. Jälkimmäinen on sosiologiaa, joka asettuu asiakkaan määrittämän tavoitteen palvelukseen. Tämän tyyppisen sosiologian tarkoitus on tarjota ratkaisuja meille esitettyihin ongelmiin tai oikeuttaa jo muotoiltuja ratkaisuja. Joskus asiakkaat määrittävät sosiologin tehtävän suorassa yhteydessä häneen, kun taas toisinaan asiakkaat ovat enemmänkin kuin mesenaatteja ja toimivat laajojen toimenpideohjelmien kautta. Esimerkiksi asiantuntijan roolissa toimiminen on merkittävä tapa palvella yhteisöä ja on suhteellisen selkeästi määritelty asiakassuhde, kun taas ministeriöltä terrorismin tai köyhyyden syiden tutkimukseen saatava rahoitus tarjoaa paljon avoimemman tutkimustehtävän.

Julkisessa sosiologiassa sen sijaan sosiologin ja yleisön välinen suhde on dialoginen, jolloin kummankin agenda nostetaan pöydälle ja ne mukautetaan toisiinsa. Tällöin keskustelussa tulee usein esille arvoja tai päämääriä, jotka eivät automaattisesti ole osapuolille yhteisiä, niin että vastavuoroisuutta, tai ”kommunikatiivista toimintaa”, kuten Habermas (1984) sitä kutsuu, on vaikea pitää yllä. Mutta julkisen sosiologian tavoite on kuitenkin kehittää juuri tuollaista keskustelua.

Barbara Ehrenreichin (2002) bestseller *Nickel and Dimed* – matalapalkkaisen työn etnografia, joka arvosteli muun maussa Wal-Mart -tavaraloketjun henkilöstöpolitiikkaa, on hyvä esimerkki tuollaisesta sosiologiasta, kun taas William Bielbyn (2003) asiantuntijalausunto samaan yhtiöön kohdistunutta sukupuolista syrjintää koskeneessa oikeusjutussa edustaisi päätöksentekoa palvelevaa sosiologiaa. Nämä kaksi lähestymistapaa eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia tai edes toisilleen vastakkaisia. Kuten esimerkissä, ne ovat usein toisiaan täydentäviä. Päätöksentekoa palveleva sosiologia voi kehittyä julkiseksi sosiologiaksi esimerkiksi politiikan epäonnistuessa, kuten

kävi James Colemanin (1966; 1975) koulu-kyyttä koskeneissa aloitteissa tai valtionhallinnon kieltäytyessä tukemasta toiminta-aloitteita, esimerkiksi William Julius Wilsonin (1996) suositusta luoda työpaikkoja rotuperustaisen köyhyyden helpottamiseksi tai Paul Starrin osallistumista Clintonin hallinnon aborttia koskeneisiin uudistuksiin. Vastaavasti julkinen sosiologia voi usein muuttua päätöksentekoa palvelevaksi. Diane Vaughanin (2004) runsaasti uutisoitu yhteistyö median kanssa Columbia-avaruussukkulan onnettomuuden yhteydessä avasi tien hänen ajatustensa käyttämiselle Columbian onnettomuuden tutkintalautakunnan raportissa (2003), erityisesti NASAn organisaatiokulttuuria koskeneiden syytösten osalta.

Sen paremmin päätöksentekoa palvelevaa kuin julkistakaan sosiologiaa ei voi olla olemassa ilman *professionaalista sosiologiaa*, joka tarjoaa niille koeteltuja menetelmiä, tietoaaineistoja, orientoivia kysymyksiä ja käsitteellisiä kehyksiä. Professionaalinen sosiologia ei ole näiden kahden sosiologian tyyppin vihollinen vaan niiden olemassaolon välttämätön ehto, *sine qua non*, joka tarjoaa kummallekin sekä oikeutusta että ammatillista pohjaa. Professionaalinen sosiologia koostuu ennen kaikkea joukosta toisiaan leikkaavia tutkimusohjelmia, joilla kullakin on omat lähtöolettamuksensa, tyyppiesimerkinsä, avainkysymyksensä, käsiteapparaattinsa ja teoriansa.⁵ Useimmilla ammatillisen sosiologian erityisalueilla on vakiintuneet tutkimusohjelmat, esimerkiksi organisaatioteoriassa, sosiaalisen kerrostuneisuuden tutkimuksella, poliittisella sosiologialla, kulttuurin sosiologialla, perhesosiologialla tai rodun tai talouden sosiologialla. Tutkimusohjelmat etenevät tarttumalla perustaviin tutkimusongelmiinsa, jotka nousevat joko ulkopuolisista anomaliaista (ennusteiden ja empiiristen havaintojen välisistä epäsuhtaisuuksista) tai sisäisistä ristiriidoista. Esimerkiksi sosiaalisia liikkeitä käsittelevä tutkimusohjelma lähti käyntiin rakentamalla ”irrationalististen” ja psykologisten kollektiivisen toiminnan teorioiden tilalle uuden, resurssien mobilisoinnin idealle perustuvan teoriakehyksen, joka taas johti poliittisen prosessin mallinnukseen, kehikon muotoiluun ja viimeksi yritykseen ottaa tunteet näihin mukaan. Kunkin tutkimusohjelman puitteissa

tietyt mallitutkimukset ratkaisevat kukin omat ongelmansa mutta synnyttävät samalla uusia, jolloin tutkimusohjelma kehittyi uusiin suuntiin. Tutkimusohjelmat rappeutuvat, jos ne täyttyvät anomaliaista ja ristiriitaisuuksista tai kun arvoitusten ratkaisuyritykset alkavat tähdätä enemmänkin kasvojensäilytykseen kuin aitoihin teoreettisiin innovaatioihin. Goodwin ja Jasper (2004, kpl. 1) väittävät, että sosiaalisten liikkeiden teorialle on käynyt juuri näin, kun se on muuttunut liian yleiseksi ja sisäänpäin kääntyneeksi.

Neljännän sosiologian tyyppin, *kriittisen sosiologian*, tehtävänä on tarkastella professionaalisen sosiologian perusteita – sekä eksplisiittisiä että implisiittisiä, sekä normatiivisia että deskriptiivisiä. Mielessäni on tässä kohti erityisesti Robert Lynd (1939), joka valitti, että yhteiskuntatiede väisteli vastuutaan ajan polttavien kulttuuristen ja institutionaalisten ongelmien käsittelystä ja keskittyi tekniikoihin ja erikoistumiseen. C. Wright Mills (1959) kritisoi 1950-luvun professionaalista sosiologiaa sen irrelevanssista ja kääntymisestä kohti vaikeatajuista ”suurta teoriaa” tai merkityksetöntä ”abstraktia empirismää”, joka käsitteli aineistoja erillään konteksteista. Alvin Gouldner (1970) arvosteli strukturaalisen funktionalismin konsensusyhteiskuntaa koskeneita perusoletuksia, jotka olivat ristiriidassa 1960-luvun kiihtymässä olleiden konfliktien kanssa. Feminismi, pervoteoria ja kriittinen rotuteoria ovat läksyttäneet professionaalista sosiologiaa sukupuoleen ja rotuun pohjautuvan sarron vähättelystä. Kussakin tapauksessa kriittinen sosiologia pyrkii tekemään professionaalisen sosiologian tietoiseksi omista ennakkoluuloistaan ja laiminlyönneistään ja tukee uusia tutkimusohjelmia, jotka rakentuisivat vaihtoehtoisille perustoille. Kriittinen sosiologia on professionaalisen sosiologian omatunto siinä missä julkinen sosiologia toimii päätöksentekoa palvelevan sosiologian omatuntona.

Kriittinen sosiologia kysyy myös kaksi kysymystä, jotka sijoittavat kuvaamani neljä sosiologian tyyppiä suhteisiin toisiinsa. Niistä ensimmäisen esitti Alfred McLung Lee vuoden 1976 puheenjohtajan puheenvuorossaan, jonka otsikko oli ”Sosiologiaa kenelle?” Puhumeko vain itsellemme (akateemiselle yleisölle)

vai puhuttelemmeko myös muita (ulkoakateemista yleisöä)? Tämän kysymyksen esittäminen on samalla siihen vastaamista, sillä harva kannattaisi hermeettisesti suljettua oppiainetta tai tiedon tavoittelemista tiedon itsensä takia. Ulkoakateemisten yleisöjen huomioon ottamisen puolustaminen, olipa kyse asiakaspalvelusta tai eri yleisölle puhumisesta, ei merkitse tähän liittyvien riskien kieltämistä vaan sen korostamista, että tuollainen huomioon ottaminen on välttämätöntä riskeistä huolimatta tai jopa niiden takia.

Toisen kysymyksen esitti Lynd: ”Sosiologiaa minkä vuoksi?” Pitäisikö meidän pohtia yhteiskunnan päämääriä vaiko vain niiden tavoittelussa käytettyjä keinoja? Max Weberhän teki tämän erottelun käsitellessään arvorationaalisuutta ja teknistä rationaalisuutta. Weber, ja Frankfurtin koulu hänen jalanjäljissään, oli huolissaan siitä, että tekninen rationaalisuus oli syrjäyttämässä arvokeskustelua, sitä, mitä Horkheimer (1974/1947) kutsui järjenpimennykseksi tai mitä hän ja hänen työtoverinsa Theodor Adorno (1969/1944) kutsuivat valistuksen dialektiikaksi. Kutsun jälkimmäistä tiedon tyyppiä *instrumentaaliseksi tiedoksi*, olipa kyseessä professionaalisen sosiologian pulmanratkenta tai päätöksentekoa palvelevan sosiologian ongelmanratkaisu. Toista tiedon tyyppiä kutsun *refleksiiviseksi tiedoksi*, koska siinä on kysymys päämääriä koskevasta dialogista, tapahtuipa se sitten akateemisen yhteisön sisällä, tarkoituksena pohtia sen tutkimusohjelmien perusteita, tai yliopiston ja eri yleisöjen välillä, kohteena yhteiskunnan kehityssuunta. Refleksiivinen tieto kysyy niin yhteiskunnan kuin ammattikuntammekin arvolähtökohtia. Jaottelua kuvaa taulukko 1.⁶

	Akateeminen yleisö	Ulkoakateeminen yleisö
Instrumentaalinen tieto	Professionaalinen	Päätöksentekoa palveleva
Refleksiivinen tieto	Kriittinen	Julkinen

Taulukko 1 Sosiologian sisäinen työnjako.

Käytännössä sosiologinen tutkimus voi sijoitua useampaan ideaalityyppiin yhtä aikaa ja liikkua ajan mittaan niiden välillä. Esimerkiksi julkisen ja päätöksentekoa palvelevan sosiologian välinen raja, kuten edellä jo totesin, voi usein hämärtyä siten, että sosiologia voi yhtäaikaaisesti sekä palvella asiakasta että viritää julkista keskustelua.

Kategoriat ovat sosiaalisia konstruktioita. Yllä oleva sosiologian sisäisen työnjaon jaottelu määrittää uudelleen omaa itseymmärrystämme. Jaottelun avulla osallistun Pierre Bourdieun (1986/1979; 1988/1984) sanoin luokittelukamppailuun. Siirrän huomiota määrällisistä ja laadullisista menetelmistä, positivistisista ja tulkitsevista lähestymistavoista ja mikro- ja makrososiologiasta kahteen kysymykseen: kenen ja minkä vuoksi harjoitamme sosiologiaa? Jäljellä olevat teesini pyrkivät perustelevaan ja laajentamaan tätä luokitusta.

TEESI IV: SISÄISEN KOMPLEKSIUDEN TARKEMPI ERITTELY

Kysymykset ”tietoa kenelle?” ja ”tietoa mitä varten?” määrittävät tieteenalamme perusluonnetta. Vastaukset niihin eivät vain jaa sosiologiaa neljään tyyppiin vaan myös auttavat meitä ymmärtämään kunkin tyypin sisäistä rakentumista.

Edellä määritellyt neljä tiedon tyyppiä eivät kuvaa vain sosiologian funktionaalista eriytymistä vaan myös neljää täysin erilaista näkökulmaa siihen, mitä sosiologia on. Tieteenalan sisäinen työnjako näyttää aivan erilaiselta kriittisen sosiologian näkökulmasta verrattuna esimerkiksi päätöksentekoa palvelevaan sosiologiaan! Edellinen itse asiassa määrittelee itsensä paljolti erottautumalla professionaalista (eli ”valtavirran”) sosiologiasta, jota se taas ei mitenkään erota luopiona näyttäytyvästä päätöksentekoa palvelevasta sosiologiasta. Jälkimmäinen taas antaa takaisin samalla mitalla ja

arvostele kriittistä sosiologiaa tieteenalan politisoinnista ja sen saattamisesta sitä kautta huonoon valoon. Kustakin kategoriasta käsin siis pyritään essentialisoimaan, homogenisoimaan ja tyyppittelemään muita. Siksi meidän tulisikin pyrkiä tunnustamaan kaikkien neljän sosiologian tyypin kompleksisuus. Tähän pääsemme parhaiten esittämällä jälleen edellä mainitut kaksi peruskysymystä: tietoa kenelle ja tietoa minkä vuoksi? Vastaus johtaa kunkin tyypin sisäiseen erittelyyn ja siten hienojakoisempaan kuvaan tieteenalasta. Samalla opimme tuntemaan paremmin kunkin sosiologian tyypin sisäisiä jännitteitä.

Aloittakaamme professionaalista sosiologiaa. Sen ytimessä on tutkimusohjelmien luominen, täsmentäminen ja rappeutuminen. Mutta professionaaliseenkin sosiologiaan kuuluu päätöksentekoa palveleva elementti, joka oikeuttaa sitä muun maailman silmissä – poliittisesti kiistanalaisen (esimerkiksi sukupuolista käytäytymistä koskevan) tutkimuksen rahoituksen puolustus, ihmistieteellisten toimintaohjelmien määrittely, valtiollisen rahoituksen tavoittelu esimerkiksi vähemmistöille tarkoitetuille stipendiohjelmiin jne. Tämä ulottuvuus keskittyy ASA:n toimistoon ja se tulee näkyviin järjestön jäsenkirjeen *Footnotes* sivuilla. Tämän ohella professionaalilla sosiologialla on myös julkiset kasvot, kun tutkimustuloksia esitellään ymmärrettävällä tavalla maallikkoyleisölle. Tämä olikin uuden *Contexts*-lehden tietoisena tavoitteena, mutta samaa funktiota palvelevat ASAn toimiston toimittamat säännöllisesti ilmestyvät kongressitiedotteet. Lisäksi suuri joukko yliopiston opettajia levittää sosiologisen tutkimuksen tuloksia eteenpäin ja tietenkin kirjoittaa oppikirjoja. Veteen piirretty viiva erottaa professionaalisen sosiologian julkisuusaspektin itse julkisesta sosiologiasta, mutta edellisen voi sanoa huolehtivan kiinteämmin professiomme ydintoimintojen edellytyksistä.

Lopuksi professionaalilla sosiologialla on myös kriittinen aspektinsa – tutkimusohjelmien sisäiset ja väliset keskustelut vaikkapa luokan ja rodun suhteellisesta merkityksestä, globalisaation vaikutuksista, työuupumuksesta, edustuksellisen politiikan luokkaperustasta, ali-

kehityksen syistä ja niin edelleen. Tällaiset keskustelut ovat *The Annual Review of Sociology* -lehden artikkelien aineistoa ja ne antavat myös tutkimusohjelmillemme tarpeellista potkua. Professionaalisen sosiologian neljä alatyyppeä näkyvät taulukosta 2.

<i>Professionaalinen</i> Tutkimusta tehdään tutkimusohjelmissa, jotka määräävät lähtöoletukset, teorit, käsitteet, kysymykset ja ongelmat	<i>Päätöksentekoa palveleva</i> Sosiologisen tutkimuksen puolustus, ihmistieteelliset tutkimusaiheet, rahoitus, jäsentiedotteet
<i>Kriittinen</i> Kriittinen tieteenalaa koskeva keskustelu tutkimusohjelmien sisällä ja välillä	<i>Julkinen</i> Huoli sosiologian julkisuuskuvasta, tulosten esittäminen yleistajuisessa muodossa, alan perusteiden opettaminen ja oppikirjojen kirjoittaminen

Taulukko 2 Professionaalisen sosiologian jaottelu.

Jo laajuutensakin vuoksi professionaalissa sosiologiassa on havaittavissa funktionaalista eriytymistä, tai kuten Abbott (2001) sitä kutsuisi, ”fraktalisoitumista”, mutta muissa sosiologian tyypeissä on vähemmän sisäisiä kehityssuuntia, joten on parempi puhua niiden aspekteista tai ulottuvuuksista. Siten julkisen sosiologian ydintoiminto – sosiologien ja heidän yleisöjensä välinen dialogi – joko saa tai ei saa tukea muilta momenteilta, professionaaliselta, kriittiseltä ja päätöksentekoa palvevalta. Esimerkiksi Boston Collegen mediatutkimus- ja toimintaprojekti tuo sosiologeja ja yhteisöaktiiveja yhteen miettimään, miten parhaiten esittää sosiaalisia kysymyksiä medialle. Tällä projektilla on professionaalinen momenttinsa, joka perustuu William Gamsonin esittämään kehystämisen ideaan, kriittinen momentti, joka perustuu median reaalsiin toimintatapoihin sekä päätöksentekoon liittyvä momentti joka kamppailee yhteisöaktiivien konkreettisten tavoitteiden puolesta. Charlotte Ryan (2004) kuvaa tällaisen projektin sisäisiä jännitteitä, jotka nousevat julkisen sosiologian välittömyyden ja professionaalisen sosiologian urakehitystavoitteiden välisistä ristiriitaisista vaatimuksista ja Gamson (2004) taas korostaa yliopiston suppeaa taloudellista sitoutumista paikallisyyhteisöjen valtaistamisprojektiin.

Päätöksentekoa palvelevalla sosiologialla on

vastaavasti professionaalinen, kriittinen ja julkinen momenttinsa. Mielenkiintoinen tapaus on Judy Stacey (2004) kokemus asiantuntijana toimimisesta samaa sukupuolta olevien välistä avioliittoa koskevassa jutussa Kanadan Ontariossa. Liittoa vastustavat lakimiehet viittasivat hänen paljon luettuun *American Sociological Review* -lehdessä julkaistuun artikkeliinsa (Stacey ja Biblarz 2001). Artikkelissa väitettiin, että vaikka homoseksuaalisten vanhempien kasvatuksessa on havaittavissa joitain vähäisiä eroja muihin verrattuna – esimerkiksi että he olivat sallivampia seksuaalisen diversiteetin suhteen – erojen ”haitallisuudesta” ei ollut mitään näyttöä. Vastustajat taas väittivät Stacey ja Biblarzin käyttämän lähdepohjan olevan tieteellisesti niin heikko, että heidän tekemänsä johtopäätökset olivat vailla pohjaa. Judy Stacey joutuikin näin epätavalliseen tilanteeseen, eli puolustamaan johtopäätöstensä tieteellisyyttä. Sitä paitsi hänen homoseksuaalien kansalaisoikeuksien puolustuksensa edellytti myös avioliittoinstituution puolustusta – instituution, jota hän tieteellisessä tuotannossaan oli tiukasti kritisoinut. Tapaus osoittaa, miten rajoittava päätöksentekoa palveleva sosiologia voi olla ja miten sen riippuvuus professionaalista sosiologiasta voi asettaa sen vastakkain kriittisen ja julkisen sosiologian kanssa. Missä tahansa sosiologian tyypissä kuvaamani neljä ulottuvuutta voivat siten olla ristiriidassa toistensa kanssa.

Sama ilmiö löytyy myös kriittisestä sosiologiasta. Klassisessa artikkelissaan ”Sosiologiaa naisille” Dorothy Smith (1987, kpl. 2) kritisoi sosiologiaa sen tavasta universalisoida miehen tarkasteluasema (standpoint), varsinkin yhteiskunnan makrostruktuureja ohjailevien miesten näkökulma. Alfred Schutzin klassisen tuotannon pohjalta Smith hahmottelee arkielämän mikrostruktuureihin, makrostruktuureja tukevaan näkymättömään työhön, juurtunutta naisen tarkasteluasemaa. Patricia Hill Collins (1991) kehitti standpoint-analysiä lisäämällä siihen ajatuksen, että yhteiskunnan luonnetta koskevat oivallukset tulevat niiltä, jotka ovat moninkertaisesti alistettuja – köyhiltä mustilta naisilta, mutta hänkin nojautui professionaalisen sosiologian kritiikissään perinteiseen yhteiskuntateoriaan – ei kuitenkaan Schutziin vaan Georg Simmeliin ja Robert Mertonin. Hänen työssään julkinen momentti liittyi mustien naisintellektuellien ja köyhien mustien naisten kulttuurin väliseen kytkentään, joka oli tarpeen professionaalisen sosiologian laajentamiseksi. Entä kriittisen sosiologian päätöksentekoa palveleva momentti? Voisiko väittää, että se liittyy realipolitiikkaan, kriittisen ajattelun paikkojen puolustamiseen yliopistossa – sellaisten paikkojen, joihin kuului tieteidenvälisiä ohjelmia ja instituutteja ja taistelu edustuksellisuuden puolesta?

Nämä olivat vain joitakin esimerkkejä kunkin sosiologian tyyppin kompleksisuudesta, siitä, että niissä kussakin on niin akateemiset ja ulkoakateemiset kuin instrumentaaliset ja refleksiivisetkin ulottuvuutensa. Emme saa unohtaa niiden monimutkaista rakennetta, kun jatkossa tarkastelemme sosiologian neljän perustyyppin välisiä suhteita.

TEESI V: MITEN SOSIOLOGI SIIJOITTUU?

On erotettava yhtäältä sosiologia sisäisine jakolinjoinen ja toisaalta sosiologit ja heidän urakehityksensä. Sosiologin elämää ohjailee hänen sosiologisen habituksensa ja tieteenalan kentän rakenteen välinen ristiriita.

On syytä erottaa sosiologian sisäinen työnjako sen puitteissa yhdessä tai toisessa positiossa toimivista sosiologeista. Noin 30 prosenttia tohtorin tutkinnon suorittaneista sosiologeista on työssä yliopistolaitoksen ulkopuolella, lähinnä

päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen piirissä, josta he voivat kurkotella yleisjulkisuuden alueelle (Kang 2003). Loput 70 prosenttia opettaa yliopistoissa ja toimii siis ammatillisella sektorilla tehden tutkimusta ja levittäen sen tuloksia eteenpäin, mutta heillä voi olla asemia myös muilla sektoreilla, ainakin jos heillä on vakinaiset virat. Sen sijaan epävarmemmissa työsuhteissa olevien sosiologien armeija – apulaisprofessorit, määräaikaiset lehtorit, osa-aikaiset opettajat – ovat sidottuja yhteen asemaan, saavat nälkäpalkkaa (2000 – 4000 dollaria kurssilta) usein omistautuneesta opetuksestaan, heidän työsuhteensa jatkuvuus on epävarma eikä siihen yleensä liity lisäetuksia (Spalter-Roth & Erskine 2004). Heidän ryhmänsä on näkyvin arvovaltaisimmista yliopistoissa, joissa heidän osuutensa sekä henkilökunnasta että opetuksesta voi olla jopa 40 prosenttia. He ovat tukihenkilöstöä, joka tukee tutkimusta ja vakinaisen henkilökunnan palkkausta vapauttamalla jälkimmäiset muihin tehtäviin.

Monet merkittävimmistä sosiologeistamme pitävät siten hallussaan useita positioita tieteenalan kentällä. Esimerkiksi James Coleman toimi yhtäaikaaisesti sekä professionaalisen että päätöksenteon alueella ja suhtautui kriittiseen ja julkiseen sosiologiaan vihamielisesti. Sen sijaan Christopher Jencks, joka on työskennellyt vastaavilla päätöksenteon alueilla, on sikäli poikkeuksellinen hahmo, että hänessä kriittinen ja julkinen momentti yhdistyvät professionaalisiin ja päätöksentekoon liittyviin sitoumuksiin. Arlie Hochschildin tunteiden sosiologia sijoittuu sekä professionaalisen että kriittisen sosiologian alueille, kun taas hänen työn ja perheen suhteita koskeva tutkimuksensa yhdistelee julkista ja päätöksentekoa palvelevaa sosiologiaa. Näillä sosiologeilla on luonnollisesti ollut turvatut asemat huippulaitoksilla, joissa työolosuhteet ovat sallineet laaja-alaisen sijoittautumisen. Useimmille meistä on kuitenkin mahdollista hallita yhtä sektoria kerrallaan. Siksi meidän tulisi tarkastella myös urakehitystä.

Sosiologit eivät vain sijoitu moniin asemiin yhtä aikaa, vaan heidän urakehityksensä voi kulkea useampien sosiologian tyyppien kautta. Ennen alan ammattien vakiintumista liikkuminen sektorien välillä oli arvaamattomam-

paa. Esimerkiksi W. E. B. Du Bois, joka kävi yhä tyytymättömämmäksi yliopistomaailmaan jossa joutui rotunsa vuoksi marginalisoiduksi, poistui sieltä julkaistuaan teoksen *The Philadelphia Negro* vuonna 1899 ja johdettuaan perustamaansa Atlantan sosiologian laboratorion vuosina 1899–1910. Hän perusti Värillisen väestön kansallisen tukijärjestön (NAACP) ja ryhtyi toimittamaan sen julkaisemaa lehteä *Crisis*. Tässä julkisessa roolissaan hän kirjoitti kansantajuisia esseitä, väistämättä harjoittamansa sosiologian vaikutuksen alaisena. Vuonna 1934 hän palasi yliopistoon johtamaan sosiologian laitosta Atlantassa, jossa hän kirjoitti toisen klassikkoteoksensa *Black Reconstruction* mutta lähti toisen maailmansodan jälkeen uudelleen kansallisille ja kansainvälisille julkisille foorumeille. Hänen hellittämätön toimintansa rotujen välisen oikeudenmukaisuuden puolesta oli julkisen sosiologian huippuhetkiä, vaikkakin hänen perimmäinen tarkoituksensa tietenkin oli aina poliittisiin päätöksiin vaikuttaminen. Julkinen sosiologia toimiikin usein sekä poliittisessa toiminnassa että yliopistoissa marginalisoiduille ryhmille tarpeellisena toimintakenttänä.

Samaan aikaan kun W. E. B. Du Bois oli poistumassa yliopistosta, hänen tiukka vastustajansa, toinen rodun sosiologian merkittävä hahmo Robert Park eteni vastakkaiseen suuntaan⁷. Toimittuaan vuosia lehtimiehenä ja muun muassa paljastettuaan Belgian Kongossa tekemät hirmuteot hän ryhtyi Booker T. Washingtonin yksityissihteeriksi ja tutkimusjohtajaksi, ennen kuin siirtyi muokkaamaan ja professionalisoimaan Chicagon yliopiston sosiologian laitosta (Lyman 1992).

C. Wright Mills edusti nuorempaa sukupolvea, mutta oli Du Boisin tapaan yhä tyytymättömämpi yliopistoon. Suoritettuaan maisterin tutkinnon filosofiassa Texasin yliopistossa hän siirtyi työskentelemään saksalaisen maanpalkolaisen Hans Gerthin kanssa Wisconsinissa. Siellä hän kirjoitti pragmatismia käsittelevän väitöskirjansa. Robert Merton ja Paul Lazarsfeld värväsivät hänet Columbian yliopistoon, koska hän vaikutti lupaavalta professionaalilta sosiologilta. Lazarsfeldin Soveltavan tutkimuksen keskuksen (Bureau of Applied Research) ”epäliberaaliin käytännöllisyyteen” hiiltynee-

nä hän siirtyi instrumentaalisesta sosiologiasta julkiseen sosiologiaan, mitä kuvaavat teokset *New Men of Power, White Collar* ja *Power Elite*. Lyhyeksi jääneen elämänsä lopulla hän palasi käsittelemään sosiologian lupauksia ja epäönistumisia inspiroivassa teoksessaan *Sosiologinen mielikuvitus*. Tämä käänne kriittiseen sosiologiaan tapahtui samanaikaisesti kuin laajempi, sosiologian ulkopuolella tapahtunut siirtyminen julkisen intellektuellin suuntaan, jota kuvaavat vain etäisesti sosiologiaan liittyvät teokset *Listen, Yankee!* ja *The Causes of World War Three*.⁸

Nykyisin sosiologien urat ovat paljon tiukemmin säänneltyjä kuin Millsin aikaan. On tyypillistä, että opiskelija haluaa maisteriohjelmaan tullessaan, ehkäpä perusopinnojen tason opettajan innostamana tai jostain sosiaalisesta liikkeestä ulos savustettuna, oppia lisää yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuuksista, oli pa kyseessä sitten AIDSin leviäminen Afrikassa, nuorisoväkivallan uudelleen kanavoiminen, feminististen liikkeiden menestymisen ehdot Turkissa ja Iranissa, perhe moraalin lähteenä, kuolemantuomion kannatuksen vaihtelu, islamin yleiset harhatulkinnat jne. Maisteriohjelmassa hänen eteensä tulee sarja pakollisia kursseja ja kunkin yhteydessä omat vaikeatajuiset avaintekstinsä ja abstraktit menetelmänsä jotka tulee oppia. Kolmen tai neljän vuoden jälkeen hän on valmis suorittamaan valmistavat ja loppukuulustelut kolmella tai neljällä pääalueella, minkä päätteeksi hän ryhtyy kirjoittamaan väitöskirjaansa. Koko prosessi kestää vähintään viisi vuotta. On kuin maisteriohjelma olisi suunniteltu karsimaan opiskelijoilta kaikki eettiset sitoumukset, jotka alun alkaen saivat heidät kiinnostumaan sosiologiasta.

Aivan kuten Durkheimkin korosti sopimusten ei-sopimuksellisia elementtejä – julkilausematonta konsensusta ja luottamusta, joita ilman sopimukset eivät olisi mahdollisia – niin meidänkin on syytä tunnustaa ne akateemisen uran kytkennät, jotka eivät liity uraan itseensä. Monet niistä 50 tai 70 prosentista, jotka selviävät tohtoreiksi asti, säilyttävät mainitut eettiset sitoumuksensa harjoittamalla uran rakennuksen ohella julkista sosiologiaa – usein salassa ohjaajiltaan. Olen lukemattomia kertoja kuullut henkilökunnan neuvovan opiskelijoita unohtamaan julkisen sosiologian

vakinaisen viran saamiseen saakka – tajuamatta (tai tajuten sen liiankin hyvin?), että juuri julkinen sosiologia pitää mainitun virikkeen elossa. Jos he noudattavat ohjeita, he saattavat päätyä määräaikaisiin työtehtäviin, missä tapauksessa heillä on entistään vähemmän aikaa julkiselle sosiologialle, tai sitten he voivat onnistua saamaan vakituisen viran, jolloin heidän ei tarvitse huolehtia artikkelien julkaisemisesta arvostetuimmista lehdissä tai kirjojen saamisesta tärkeimpien yliopistokustantamoiden ohjelmaan. Viran saatuaan heillä on aikaa nauttia nuoruuden ajan innostuksen kohteistaan, mutta silloin he eivät enää ole nuoria. He ovat saattaneet kadottaa mielenkiintonsa julkiseen sosiologiaan ja arvostaa enemmän konsulttien houkuttelevaa maailmaa tai omaa nurkkausta professionaalisen sosiologian piirissä. On parempi pitää kiinni julkisesta sosiologiasta alusta alkaen ja siten syyttää myös professionaalisen sosiologian liekkiä.

Sosiologian sisäinen työnjako ja siihen kiinteästi liittyvä erikoistuminen voivat tuottaa voimakkaan halun rakentaa sosiologinen habitus, joka haikailee refleksiivisen ja instrumentaalisen tiedon ykseyden perään tai habitus, joka puhuttelee sekä akateemisia että ulkoakateemisia yleisöjä. Instituution ja habituksen välinen jännite ajaa sosiologeja levottomina sektorista toiseen välillä sopeutuakseen kunnes jatkavat matkaa, tai lähtevät tieteenalalta kokonaan. Silti on aina niitäkin, joiden habitus sopeutuu mainiosti erikoistumiseen ja joiden energia ja intohimo tarttuu toisiinkin ja leviää muillekin sektoreille. Kuten seuraavaksi esitän, erikoistuminen ei ole väistämättä julkisen sosiologian vastakohta.

TEESI VI: NORMATIIVINEN MALLI JA SEN VÄÄRISTYMÄT

Tieteenalamme kukoistus on kiinni professionaalisen, päätöksentekoa palvelevan, julkisen ja kriittisen sosiologian keskinäisen riippuvuuden taustalla vaikuttavasta yhteisestä eetoksesta. Kommunikoidessaan liiankin kiinteästi omien yleisöjensä kanssa kukin näistä sosiologian tyypeistä saattaa kehittyä patologiisiin suuntiin ja siten uhata koko tieteenalan elinvoimaa.

Ne, jotka ovat puhuneet julkisen sosiologian

puolesta, ovat usein suhtautuneet professionaaliseen sosiologiaan avoimen halveksivasti. Russell Jacobyn teos *The Last Intellectuals* (1987) inspiroi sarjan kommentaareja, joissa valitettiin intellektuellin eristäytymistä ammatilliseen norsunluutorniin. Esimerkiksi Orlando Patterson (2002) ylistää David Riesmania ”viimeisenä sosiologina” sillä perusteella, että tämä, samoin kuin monet muutkin sukupolvensa edustajat, tarttui yleisesti tärkeisiin kysymyksiin kun taas professionaalinen sosiologia nykyisin rajoittuu luonnontieteiden mallin mukaisesti kapeiden hypoteesien testailuun. Omaan kysymykseensä ”Mitä sosiologialle oikein tapahtui” Peter Berger (2002) vastasi, että tieteenala oli langennut metodologisen fetismin ja triviaalien aiheiden ansaan. Mutta hän valittaa toisaalta myös sitä, että 1960-luvun sukupolvi on tehnyt sosiologiasta tieteen sijaan ideologiaa. Tämä kuvaa hyvin julkisen sosiologian viileää vastaanottoa professionaalisen sosiologian edustajien piirissä, jossa pelätään, että yleinen kiinnostus tällaista rappeutunutta tiedettä kohtaan uhkaa sekä tieteenalan legitimitettä että sen käytössä olevia materiaalisia resursseja.

Olen tässä asiassa päinvastaisella kannalla: minusta professionaalisen ja julkisen sosiologian välille tarvitaan (niin kuin siellä usein onkin) molemminpuolista kunnioitusta ja synergiaa. Alueet eivät suinkaan ole yhteen sovittamattomia vaan kuin siamilaiset kaksoset. Normatiivinen näkemykseni sosiologian tilasta rakentuukin kuvaamieni neljän sosiologian tyyppin molemminpuoliselle riippuvuudelle – organisaaliselle solidaarisuudelle, jossa kaikki neljä tyyppiä saavat uutta energiaa, merkitystä ja mielikuvitusta suhteessa toisiinsa.

Kuten jo edellä väitin, tieteenalamme ytimessä on sen professionaalinen komponentti. Ilman professionaalista sosiologiaa ei voi olla päätöksentekoa palvelevaa tai julkista sosiologiaa, mutta ei myöskään kriittistä sosiologiaa – silloinhan ei olisi mitään kritisoitavaakaan. Vastaavasti professionaalisen sosiologian elinvoima riippuu yleisesti merkittäviksi koettujen kysymysten asettamasta jatkuvasta haasteesta, jota julkinen sosiologia sille välittää. Sosiologien tapa ymmärtää politiikkaa muuttui kansalaisoikeusliikkeiden ansiosta ja moni sosiologian osa-alue alkoi kehittyä uusiin suuntiin femi-

nismin ansiosta. Kummassakin tapauksessa juuri sosiologit, jotka olivat yhteydessä näiden liikkeiden kanssa, toivat tieteenalalleen uusia ideoita. Samoin Linda Waiten (2000) julkinen avioliiton puolustus synnytti vilkasta keskustelua tieteenalamme sisällä. Kriittinen sosiologia voi olla piikki professionaalisen sosiologian lihassa, mutta se on tarpeellinen piikki, joka tekee meidät tietoisiksi omista lähtöoletuksistamme, niin että ajan mittaan voimme muuttaa noita oletuksia. Alvin Goulder (1970) esitti rohkeita ja inspiroivia haasteita rakenteelliselle funktionalismille, mutta myös päätöksentekoa palvelevan sosiologian taipumukselle muuttua tahtomattaankin sosiaalisen kontrollin välikappaleeksi. Nykyisin voisimme lukea kriittisen sosiologian piiriin myös ”puhtaaseen sosiologiaan” eli julkisista sitoumuksista puhdistettuun tieteelliseen sosiologiaan pyrkivän liikehännän. Mikä oli eilen professionaalista sosiologiaa, voi tänään olla kriittistä sosiologiaa. Päätöksentekoa palveleva sosiologia on

osaltaan voimistanut epätasa-arvoa tutkivaa sosiologiaa keskittymällä köyhyyden ja koulutuksen suhteeseen. Viime aikoina taas lääketiede on liittoutunut kaikkien neljän sosiologian tyyppin kanssa tekemällä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa esimerkiksi rintasyövän tapaisiin sairauksiin liittyen ja rakentamalla uusia osallistavia tieteen malleja (Brown et al. 2004; McCormick et al. 2004).

Vastaavia esimerkkejä synergiasta löytyisi runsaasti, mutta on tarpeen varoa ajattelemasta, että tieteenalamme integroituminen olisi helppoa. Neljän sosiologian tyyppin väliset kytkennät ovat usein vaikeasti toteutettavissa, sillä ne kaikki edellyttävät erilaisia kognitiivisia käytäntöjä. Erot vaikuttavat monilla tasoilla – tiedon, totuuden, oikeutuksen, vastuun ja politiikan tasoilla – mikä kulminoituu niiden omissa erityisissä patologioissa. Nämä erot näkyvät taulukosta 3.

Se tiedon tyyppi, jonka yhdistämme profes-

	Akateeminen	Ulkoakateeminen
Instrumentaalinen	<i>Professionaalinen sosiologia</i>	<i>Päätöksentekoa palveleva</i>
Tieto	Teoreettista/empiiristä	Konkreettista
Totuus	Korrespondenssi	Pragmaattinen
Legitimiteetti	Tieteen normit	Vaikuttavuus
Vastuu kenelle	Vertaiset	Asiakkaat
Politiikka	Ammatilliset etunäkökohdat	Väliintulo päätöksentekoon
Patologia	Itseviittaavuus	Nöyristely
Refleksiivinen	<i>Kriittinen sosiologia</i>	<i>Julkinen sosiologia</i>
Tieto	Perusteisiin liittyvää	Kommunikatiivista
Totuus	Normatiivista	Konsensuaalista
Legitimiteetti	Eettinen näkemys	Relevanssi
Vastuu kenelle	Kriittiset intellektuellit	Kohdeyleisöt
Politiikka	Sisäinen keskustelu	Julkinen dialogi
Patologia	Dogmatismi	Muoti-ilmiöt

Taulukko 3 Sosiologisen tiedon tyyppien erittelyä.

sionaaliseen sosiologiaan, perustuu tutkimusohjelmien kehittämiseen, ja eroaa esimerkiksi asiakkaiden tarvitsemasta konkreettisesta tiedosta. Se taas eroaa kommunikatiivisesta tiedosta jota sosiologit ja heidän yleisönsä vaihtavat keskenään, joka puolestaan taas on erilaista kuin kriittisen sosiologian perustava tieto. Tästä seuraa totuus käsitys jota kukin tiedon tyyppi noudattaa. Professionaalisen sosiologian tapauksessa päähuomio on empiiristä maailmaa vastaavien teorioiden tuottamisessa. Päätöksentekoa palvelevan sosiologian tapauksessa tiedon tulee olla ”käytännöllistä” ja ”hyödyllistä”, kun taas julkinen sosiologia perustuu sosiologien ja heidän yleisöjensä väliseen konsensukseen ja kriittiselle sosiologialle taas totuus ei ole sinällään mitään ilman sitä ohjaavaa normatiivista perustaa. Kullakin sosiologian tyypillä on oma oikeutuksensa: professionaalinen sosiologia oikeuttaa itseään tieteen normien pohjalta, päätöksentekoa palveleva sosiologia vaikuttavuutensa ja julkinen sosiologia relevanssinsa pohjalta, ja kriittisen sosiologian taas on tarjottava eettisiä näköaloja. Kullakin sosiologian tyypillä on myös omat vastuunsa. Professionaalinen sosiologia joutuu vertaisarvioinnin kohteeksi, päätöksentekoa palveleva sosiologia on vastuussa asiakkailleen, julkinen sosiologia valitsemalleen yleisölle ja kriittinen sosiologia kriittisten intellektuellien yhteisölle, joka voi ylittää tieteenalarajoja. Lisäksi kullakin sosiologian tyypillä on oma politiikkansa. Professionaalinen sosiologia puolustaa tieteen reuna-ehdoja, päätöksentekoa palveleva sosiologia ehdottaa omia väliintulojaan, julkinen sosiologia ymmärtää politiikan demokraattiseksi dialogiksi, kun taas kriittinen sosiologia sitoutuu käynnistämään keskusteluja tieteenalallamme.

Lopuksi, ja tämä on tärkeintä, kullakin sosiologian tyypillä on omat patologiansa, jotka nousevat sen omista kognitiivisista käytännöistä ja sen tiiviistä kytkennöistä eri instituutioihin. Ne, jotka puhuttelevat vain toisten tutkijoiden pientä piiriä, ajautuvat helposti eristyksiin. Tutkimusohjelmiemme määrittämässä pulmien ratkonnassa professionaalinen sosiologia voi helposti keskittyä irrelevanteilta näyttäviin kysymyksiin.⁹ Yrittäessämme puolustaa paikkaamme tieteen maailmassa meillä on todellakin tarve monopolisoida vaikeasti lähestyttävää

kysymyksiä, mikä voi johtaa käsittämättömään mahtipontisuuteen tai kapeaan ”metodisiin”. Aivan siinä missä professionaalinenkin sosiologia, myös kriittinen sosiologia on altis kehittymään kohti sisäsiittoista lahkolaisuutta – dogmaan nojaavia yhteisöjä, jotka eivät enää sitoudu vakavassa mielessä professionaaliseen sosiologiaan tai arvo-ohjautuvaan julkiseen sosiologiaan. Toisaalta taas päätöksentekoa palveleva sosiologia joutuu aivan liian helposti asiakkaiden pauloihin, jotka asettavat myöntämälleen rahoitukselle tiukat sopimusvetoiset ehdot – vääristymä, joka voi heijastua takaisin professionaaliseen sosiologiaan. Jos markkinatutkimus olisi dominoinut päätöksentekoa palvelevan sosiologian rahoitusta, kuten Mills pelkäsi, me kaikki olisimme joutuneet panttivangeiksi. Sosiologien siirtyminen liike-elämään, koulumaailmaan ja yhteiskuntapolitiikkaan valmistaviin oppilaitoksiin on saattanut lieventää tätä patologiaa, mutta ei suinkaan ole vapauttanut tieteenalaa tuonkaltaisista paineista. Julkinen sosiologia, aivan päätöksentekoa palvelevan sosiologian tapaan, voi joutua ulkoisten voimien panttivangiksi. Kansansuosioita tavoitellessaan julkinen sosiologia on taipuvainen miellyttämään yleisöjään ja sitä kautta kompromettoimaan professionaalisia ja kriittisiä velvoitteitaan. Myös se vaara on olemassa, että julkinen sosiologia puhuu yleisölleen alaspäin, eräänlaisen intellektuaalisen eturintaman roolissa. Sellaisen patologian voi löytää esimerkiksi C. Wright Millsin tavasta halveksia massayhteiskuntaa.

Nämä patologiat kuvaavat todellisia kehityskulkuja, joten Jacobyn, Pattersonin, Bergerin ja muiden esittämä professionaalisen sosiologian kritiikki ei ole vailla perusteita. He kuitenkin erehtyvät esittäessään patologisen tilan normaalitilana. He jättävät kätevästi huomiotta tärkeän ja relevantin professionaalisen sosiologian, jota esiintyy esimerkiksi *Contexts*-lehden palstoilla, aivan samoin kuin he jättävät huomiotta itse edustamiensa sosiologian tyyppien patologiat. Professionaaliset sosiologit onnistuvat vastaavasti patologisoimaan julkisen sosiologian ”pop-sosiologiaksi” näkemättä samoja piirteitä elinvoimaisessa ja kaikkialla esiintyvässä, mutta usein vaikeammin lähestyttävässä julkisessa sosiologiassa. Yhteisönä olemme

liian kärkkäitä ryhtymään sotiin ”toista” vastaan näkemättä eri tiedon tyyppiemme välistä väistämätöntä riippuvuutta. Meidän tulisi sitoa itsemme mastoon ja saattaa professionaalinen, päätöksentekoa palveleva, julkinen ja kriittinen sosiologia tilivelvollisiksi toisilleen. Siten voimme myös ehkäistä patologioiden syntyä. Keskinäisen vaihdon institutionalisoiminen edellyttäisi myös sellaisen yhteisen eetoksen kehittämistä, joka tunnustaa kaikkien neljän sosiologian tyyppien pätevyyden – haaste, joka perustuu tutkimiemme ongelmien tärkeydelle. Tämän normatiivisen näkemyksen mukaan tässä parhaassa kaikista maailmoista ei tarvitsisi olla julkisen sosiologian edustaja tuodakseen kortensa julkisen sosiologian kekkoon; niin voisi tehdä myös olemalla hyvä professionaalisen, kriittisen tai päätöksentekoa palvelevan sosiologian edustaja. Kunkin tyyppien kukoistus lisäisi koko tieteenalamme kukoistusta.

TEESI VII: TIETEENALA VALTASUHTEIDEN KENTTÄNÄ

Tieteenalat ovat todellisuudessa valtasuhteiden kenttiä, joilla keskinäisestä riippuvuudesta tulee asymmetristä ja antagonistista. Tuloksena on, ainakin Yhdysvalloissa, hallinnan muoto, jossa instrumentaalinen tieto päihittää refleksiivisen tiedon.

Herätettyään itsensä 1970-luvulla historian enkelimme joutui 1980-luvulla toisen myrskyn silmään. Sosiologia oli kriisissä – uusien opiskelijoiden määrä nousi pilviin, pätevyityneiden sosiologien työtilanne heikkeni, laitosten sulkemisista huhuttiin ja intellektuaalisestikin tieteenala näytti joutuvan eksyksiin. Irving Louis Horowitz kirjoitti kirjan *The Decomposition of Sociology* (1993), jossa valitti sosiologian politisoitumista. James Coleman (1991; 1992) taas omisti kaksi artikkeliaan kahdelle vaaralle: poliittiselle korrektiudelle ja sosiaalisen normatiivisuuden pyrkimykselle vallata yliopistot. Stephen Colen (2001) toimittamassa kokoelmassa *What's Wrong with Sociology?* kirjoittivat sellaiset ansioituneet sosiologit kuin Peter Berger, Joan Huber, Randall Collins, Seymour Martin Lipset, James Davis, Mayer Zald, Arthur Stinchcombe ja Howard Becker. He valittivat sosiologian alan pirstoutumista, epäjohdonmukaisuutta, kumuloituvuuden puutetta ikään kuin

todellinen tiede – heidän luonnontieteestä tai taloustieteestä käyttämänsä ilmaisu – olisi aina yhtenäistä, johdonmukaista ja kumuloituvaa! Heidän 1950-lukulainen optimisminsa oli kokenut kovia, kun konsensus sosiologiaa vastaan kohdistui eri tahoilta kovaa kritiikkiä 1960- ja 1970-luvun mittaan. Nyt oltiin kapsaltamassa katajaan ja sosiologia, tai ainakin heidän näkemysensä siitä, oli vaarassa.

Lajityypin ehkä mielenkiintoisin ja perusteellislin edustaja oli Stephen Turnerin ja Jonathan Turnerin (1990) teos *The Impossible Science*, joka rekonstruoi sosiologian historian tästä synkästä näkökulmasta. Heidän mukaansa sosiologialla ei ollut alun alkaenkaan sen paremmin omaa pysyvää yleisöä kuin luotettavia asiakkaita tai tukijoita. Poliittiset voimat jyräsivät sen yli toistuvasti, poikkeuksena vain lyhyt tieteellisen nousukauden vaihe heti toisen maailmansodan jälkeen. Näitä rappiokertomuksia yhdistää ajatus, että sosiologian alennustila johtuu sen refleksiivisen tiedon – olipa kyseessä kriittinen tai julkinen sosiologia – kumouksellisesta voimasta.

Yhdessä suhteessa rappion julistajat ovat mielestäni oikeassa: tieteenalamme ei koostu vain potentiaalisesti yhtenäisestä työnjaosta vaan se on myös valtasuhteiden muodostama kenttä, toisilleen vastakkaisten tiedon tyyppien enemmän tai vähemmän vakaa hierarkia. Eri mieltä sen sijaan olen heidän tavastaan arvioida sosiologian tilaa ja tieteenalan sisäistä voimatasapainoa. Sosiologian alamäki 1980-luvulla oli lyhytaikainen. Nykyään sosiologia ei suinkaan ole tyvenessä vaan parhaassa vireessään. Sosiologiassa suoritettujen alempien tutkintojen määrä on lisääntynyt tasaisesti vuodesta 1985 alkaen; se on ohittanut tässä suhteessa taloustieteet ja historian ja on lähes tavoittanut politologian. Tohtorin tutkintojen määrässä sosiologia on edelleen näitä naapuritieteitään jäljessä, mutta meillä määrät ovat nousseet vakaasti vuodesta 1989 lähtien. Ne tullevat kasvamaan niin kauan kuin perusopetukseen tarvitaan henkilökuntaa, joskaan määrääkaikaisen apuhenkilöstön osuuden kasvu ei näytä olevan heikkenemässä. Yhdysvaltain sosiologiyhdistyksen (ASA) jäsenmäärä on kasvanut nopeasti viimeisinä neljänä vuotena 1970-luvun huippuvuosien tasolle. Tämä on ehkä kummallista kun ajatteele

sosiologialle vihamielistä poliittista ilmapiiriä, mutta ehkä juuri tuo ilmapiiri on työntänyt ihmisiä kriittisen ja julkisen sosiologian piiriin.

Toinen kysymys, josta olen ”rappion julistajien” kanssa eri mieltä, koskee sosiologiaan kohdistuvia uhkia. Uhattuna on ymmärtääkseni sosiologian refleksiivinen ulottuvuus, ei niinkään instrumentaalinen ulottuvuus. Ainakin Yhdysvalloissa professionaalinen ja päätöksentekoa palveleva sosiologia – joista edellinen satsaa urakehitykseen ja jälkimmäinen rahoitukseen – määräävät tieteenalan kehityssuuntia. Kriittisen sosiologian tarjoamat arvot ja julkisen sosiologian tarjoama laajempi vaikutusmahdollisuus eivät vedä vertaa rahan ja urakehityksen vetovoimalle. Taulukon 1 vertikaalisella akselilla saattaa olla dialogia, mutta todelliset symbioottiset yhteydet löytynevät sittenkin horisontaaliselta akselilta ja juuri ne saavat aikaan professionaalisen ja päätöksentekoa palvelevan sosiologian välisen koalition, jonka ulkopuolelle jäävät kriittinen ja julkinen sosiologia. Tämän aselman perussy on tieteenalan sidoksissa laajempaan vallan ja intressien verkostoon. Yhteiskunnassamme raha ja intressit painavat enemmän kuin arvot ja vaikuttaminen. Yhdysvalloissa kapitalismi on erityisen raakaa, kun taas julkinen sektori on sekä heikko että asiantuntija–arimeiän ja median kansoittama. Sosiologin ääni peittyi helposti kuuluvista. Siinä missä julkisella sosiologialla on kytkentänsä kaupalliseen julkiseen sfääriin, kriittinen sosiologia joutuu kohtaamaan tieteenalojen hajaannuksen, minkä seurauksena kriittinen keskustelu jää vaille vahvaa moottoria, vastaavia dispositioita toisilla tieteenaloilla.

Voimatasapaino saattaa olla kallellaan instrumentaalisen tiedon suuntaan, mutta toisaalta me voimme kyllä vielä vaikuttaa tieteenalaamme itsekkin ja luoda rohkeamman ja elinvoimaisemman vision vaatimia tiloja. Professionaalisen sosiologian velvoitteet vertaisia kohtaan ja julkisen sosiologian velvoitteet yleisöjä kohtaan ovat kieltämättä ristiriidassa, mutta tarvitseeko tämän johtaa asemasotaan, jossa osapuolet patologisoivat toisiaan? Kriittinen ja päätöksentekoa palveleva sosiologia ovat osin yhteensopimattomia sikäli, että toinen pitää kiinni autonomiastaan ja toinen asiakkaistaan;

mutta jos ne tunnistaisivat vastustajansa myös itsessään, niin vastakkaisuuden tilalle voisi syntyä yhteistunnetta. Eriytymisen sijaan voisimme kehittää erityyppistä synergiaa ja hedelmällistä yhteistyötä.

Tässä yhteydessä en tilanpuutteen vuoksi voi käsitellä kuvaamani valtasuhteiden kentän potentiaalisia vastakkaisuuksia ja synergioita tämän syvemmin. Totean vain, että jos tieteenalamme voidaan pitää koossa jonkin valtajärjestelmän avulla, niin olkoon tuo järjestelmä luonteeltaan mieluummin hegemoninen kuin despoottinen. Toisin sanoen alistaisille tiedon tyypeille (kriittinen ja julkinen) tulisi antaa hengitystilaa niin, että ne voivat kehittää omia vahvuuksiaan ja vastavuoroisesti virkistää myös hallitsevia tiedon tyyppiä. Professionaalisen ja päätöksentekoa palvelevan sosiologian tulisi tunnustaa valistunut intressinsä kriittisen ja julkisen sosiologian menestykseen. Lyhyen aikavälin kiistoista riippumatta instrumentaalinen tieto ei pitkällä tähtäimellä voi kukoistaa ilman refleksiivisten tiedon tyyppien esittämiä haasteita – toisin sanoen ilman tutkimuksen taustalla olevien, koko yhteiskunnasta peräisin olevien ja sieltä motivoitujen arvojen uudistamista ja korjaamista.

Olen tässä luonnostellut melko abstraktilla tasolla sitä valtasuhteiden kenttää, joka synnyttää neljän sosiologian tyyppin väliset suhteet. Niiden muodostamat konkreettiset kombinaatiot vaihtelevat laitoksesta toiseen, ajan mukana, maiden välillä, ja niillä on jopa muuttuva globaali konfiguraatio. Neljä jäljellä olevaa teesiä tarkastelevatkin yhdysvaltalaisen sosiologien konfiguraation erityisluonnetta erilaisten vertailujen kautta, jotka auttavat meitä ymmärtämään paremmin tieteenaloja muovaavia kansallisia ja globaaleja tekijöitä.

TEESI VIII: HISTORIA JA HIERARKIA

Yhdysvalloissa professionaalisen sosiologian valtasema syntyi dialoigeista julkisen, päätöksentekoa palvelevan ja kriittisen sosiologian kanssa. Mutta silloinkin professionaalisen sosiologian voimat keskittyvät yliopistojärjestelmän huippulaitoksille, kun taas muilla laitoksilla julkinen sosiologia on merkittävämpää joskin vähemmän näkyvää.

Nykyisin pidämme professionaalisen sosiologian valta-asemaa yhdysvaltalaisessa sosiologiassa luonnollisena seikkana, mutta itse asiassa se on varsin uusi ilmiö. Voimme kuvata yhdysvaltalaisen sosiologian historiaa professionaalisen sosiologian syvenemisenä kolmen perättäisen vaiheen kautta.

Professionaalinen sosiologia sai alkunsa 1800-luvun puolivälissä reformististen ja filantrooppisten ryhmien ja varhaisten sosiologioiden välisenä dialogina. Jälkimmäisillä oli usein uskonnollinen tausta, mutta he kohdistivat moraalisien intonsa alkuvaiheessaan olevaan maalliseen sosiologiatieteeseen. Sisällissodan jälkeen yhteiskunnallisten ongelmien tutkimus kehittyi työllisyystilastojen keräämisen ja analysoinnin sekä köyhyyselvitysten kautta. Aineistonkeruu alempien luokkien ahdingon osoittamiseksi muodostui itsessään sosiaalisiksi liikkeeksi, joka loi professionaalisen sosiologian perustan. Sosiologit tulivat toimimaan läheisessä yhteistyössä erilaisten kansalaisjärjestöjen kanssa nopeasti kehittyvässä kansalaisyhteiskunnassa, vielä kansallisen sosiologijärjestön perustamisen (1905) jälkeenkin. Alkuperältään sosiologia on siten julkinen instituutio.

Sosiologian toisessa vaiheessa tieteenalan kytkökset siirtyivät yleisöistä säätiöihin ja hallintoon. Siitä lähtien kun Rockefeller-säätiö 1920-luvulla tuki yhteiskunta- ja uskontotieteen instituuttia (joka taas tuki muun muassa kuuluisia Middletown-tutkimuksia) ja myöhemmin Chicagon ja Pohjois-Carolinan yliopistojen yhteisötutkimusta, säätiöt ovat yhä aktiivisemmin tukeneet sosiologista tutkimusta. Samaan aikaan maaseutusosiologia löysi rahoituslähteen itse valtiosta (Larson & Zimmerman 2003). Presidentin asettaman tutkimuskomitean (1933) johtajana William Ogburn kokosi massiivisen teoksen *Recent Trends in the United States*. Toisen maailmansodan aikana valtion tuki sosiologialle jatkui, tunnetuimpana tuloksena Samuel Stroufferin (1949) moniosainen tutkimus Yhdysvaltain sotaväen moraalista. Sodan jälkeen ilmestyi uusi rahoituslähde, nimittäin survey-tutkimuksille suuryrityksiltä saatu tuki, jonka malliesimerkki on Lazarsfeldin Columbian yliopiston Soveltavan yhteiskuntatieteen keskuksessa (Bureau of Applied Social Research) tekemä tutkimustyö.

Mitä enemmän sosiologia tuli riippuvaiseksi kaupallisesta ja valtiollisesta rahoituksesta, sitä vahvemmin se panosti empiiristen aineistojen analyysiin käytettävien tieteellisesti pätevien tilastollisten menetelmien kehittämiseen, mikä taas sai osakseen kritiikkiä moniltakin tahoilta.

Yhdysvaltalaisen sosiologian kolmatta vaihetta leimaakin kriittisen sosiologian liitto professionaalisen sosiologian kanssa. Sen keskeinen virike oli Robert Lynd (1939), joka arvosteli sosiologiaa sen alan kapenemisesta ja sen väitetystä arvovapaudesta. Tämän linjan ehkä kuuluisin jatkaja oli C. Wright Mills (1959), joka viittasi sosiologian alkuperäiseen läheiseen yhteyteen yleisöihin ”liberaalina käytännönläheisyytenä” ja toiseen vaiheeseen taas ”epäliberaalina käytännönläheisyytenä”. Hän ei kuitenkaan oivaltanut, että oli itse aloittelemassa kolmatta, ”kriittisen sosiologian”, vaihetta, joka veisi tieteenalaa niin teoreettisesti kuin metodologisestikin uusiin suuntiin. Tämän vaiheen virstanpylvääksi muodostui Alvin Gouldner (1970), joka kritisoi jyrkästi strukturaalisen funktionalismin ja siihen liittyvien sosiologian virtausten lähtökohtia ja loi pohjaa uusille teoreettisille suuntauksille, joihin vaikuttivat ennen kaikkea feminismi ja marxismi. Tämän kaltainen kriittinen sosiologia toi tieteenalalle energiaa ja mielikuvitusta professionaalisen sosiologian uudistusvaiheessa 1980- ja 1990-luvulla.

Mistä suunnasta sosiologian virikkeet ovat jatkossa odotettavissa? Ensimmäisessä teesissäni ehdotin, että sosiologisen eetoksen ja maailman välinen kuilu pakottaa sosiologiaa takaisin julkisuuteen. Sitä paitsi professionaalinen sosiologia on nyt saavuttanut sellaisen kypsyyden ja itseluottamuksen tason, että se voi palata kansalaistoimintaan liittyville juurilleen ja edistää julkista sosiologiaa vahvasta asemasta käsin – yhteydessä aikamme syvällisiin ja huolestuttaviin globaaleihin kehityskulkuihin. Jos julkinen sosiologia oli 1800-luvulla auttamattoman provinsiaalista, se kuitenkin loi pohjan 1900-luvun kunnianhimoiselle professionaalilaiselle sosiologialle, joka taas on luonut perusteet itsensä ylittämiseksi – 2000-luvun globaalien ulottuvuuden omaavalle julkiselle sosiologialle.

Tällä en halua kiistää paikallisen julkisen so-

sociologian merkitystä tai sosiologian ja pienyhteisöjen välisiä orgaanisia kytkentöjä, kaukana siitä. Globaalihan ilmenee ja konstituoituu ainoastaan paikallisissa prosesseissa. On muistettava, että suuri osa paikallisesta julkisesta sosiologiasta sijoittuu valtiollisiin koulutusjärjestelmiin, joissa henkilökunta kantaa valtavan opetustaakan. Sikäli kuin he löytävät opetusltaan aikaa, juuri he vievät julkisen sosiologian luokkahuoneesta yhteisöihin. Emme tiedä näistä virallisen opetusohjelman ulkopuolisista julkisista sosiologioista paljoakaan, sillä niiden harjoittajilla on harvoin aikaa kirjoittaa niistä. Kerry Strand, Sam Marullo, Nick Cutforth, Randy Stoecker ja Patrick Donohue (2003) ovat onneksi valaisseet hieman tätä tuntematonta aluetta kokoamalla orgaanisia julkisia sosiologioita – he kutsuvat niitä yhteisöperustaiseksi tutkimukseksi – esittelevän käsikirjan. Teos esittelee suuntauksen periaatteita ja käytäntöjä sekä lukuisia esimerkkejä, joista monissa yhdistyy tutkimus, opetus ja vapaaehtoispalvelu.

Laajempi tähän liittyvä näkökohta on, että Yhdysvaltain korkeakoulujärjestelmä on laaja ja rönsyilevä instituutioiden kokonaisuus, joka on jyrkän hierarkkinen ja koostumukseltaan valtaisan moninainen. Siksi myös neljän sosiologian tyyppimme muodostama kokonaisuus näyttää hyvin erilaiselta eri tasoilla ja eri paikoissa. Tutkimuksen ja professionalismin keskittymisen yliopistojärjestelmämme ylätasolle tekee, aikakin osittain, mahdolliseksi opetusinstituutidemme, kaksi- ja nelivuotisten alempien yliopistojen (college), ylikuormitus. Sosiologioiden väliset suhteet näissä yliopistoissa ovat analogisia vastaavalle tilanteelle maailman heikosti resursoituissa osissa. Kuten seuraavassa teesissä ehdotan, Yhdysvalloissa tällä alalla vallitseva moninaisuus heijastaa globaalilla tasolla vallitsevaa moninaisuutta.

TEESI IX: YHDYSVALTAIN SOSIOLOGIAN PROVINSIALISOIMISESTA

Yhdysvaltalainen sosiologia esiintyy universaalina, mutta on erityistä – ei vain sisältöjensä vaan myös muotojensa suhteen, toisin sanoen neljän sosiologian tyyppimme välisten suhteiden kokonaisuuden suhteen. Samalla sillä on valtava vaikutus muiden

maiden sosiologioihin, eikä aina niiden hyödyksi. Meidän on siksi muokattava sosiologian sisäistä työnjakoa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Termi ”julkinen sosiologia” on puhtaasti yhdysvaltalainen keksintö. Muualla sen kohteena oleva ilmiö on sosiologian ydinaluetta, mutta meillä se on vain sosiologian pieni osa-alue. Joidenkin yhdysvaltalaisen sosiologien mielestä se ei itse asiassa ylipäänsä kuulu sosiologiaan. Mutta kun matkustan esimerkiksi Etelä-Afrikkaan puhumaan julkisesta sosiologiasta, yleisöni katsovat minua ihmeissään. Mitä muuta sosiologia voisi olla kuin kanssakäymistä erilaisten yleisöjen kanssa julkisiin kysymyksiin liittyen? Se, että kansallinen sosiologiyhdistyksemme omistaa vuosikokouksemme julkisille sosiologioille, puhuu selvää kieltä professionaalisen sosiologian vaikutusvallasta maassamme. Sitä paitsi maailmassa, jossa kansalliset professionaaliset sosiologiat ovat usein heikompia kuin julkiset sosiologiat, jälkimmäiseen keskittyminen merkitsee haastetta yhdysvaltalaisen sosiologian kansainväliselle hegemonialle ja viittaa tarpeeseen uudistaa sosiologiaa kansallisesti ja kansainvälisesti.

Neljän sosiologian tyyppimme väliset suhteet vaihtelevat maasta toiseen. Eteläisellä pallonpuoliskolla, kuten jo ehdotinkin, sosiologia on usein hyvin vahvasti läsnä yhteiskunnassa. Vieraillessani Etelä-Afrikassa vuonna 1990 totesin yllätyksekseni, että sosiologialla ja apartheidin vastaisella taistelulla, varsinkin työväenliikkeessä mutta myös monissa kansalaisjärjestöissä, oli läheiset suhteet. Kun Yhdysvalloissa puhuimme sosiaalisista liikkeistä teorian tasolla, Etelä-Afrikassa sosiologit olivat mukana perustamassa niitä! Tämä projekti ohjasi heidän toimintaansa sosiologeina ja toimi virikkeenä kokonaiselle uudelle tutkimusalueelle – sosiaalisten liikkeiden unionismin tutkimukselle, jonka maamme sosiologit keksivät 20 vuotta myöhemmin kuin se olisi ollut upouusi idea! Mutta Etelä-Afrikan sosiologia ei keskittynyt vain sosiaaliseen liikehdintään vaan myös sen kohteisiin. Sosiologit analysoivat apartheidvaltion luonnetta ja kehityskulkuja ja keskustelivat apartheidin vastaisen liikkeen strategiasista. He kysyivät, pitäisikö heidän olla liikkeen palvelijoita vai kriitikkoja. Nykyisin, kymme-

nen vuotta apartheidin jälkeen, Etelä-Afrikan tarjoaa julkiselle sosiologialle vähemmän suotuisan kontekstin, kun sosiologit ajautuvat järjestösektorille, liike-elämään tai valtiokoneistoon, kun uusi hallitus kehottaa sosiologeja vetäytymään pois kansalaisyhteiskunnan barrikadeilta ja keskittymään opetukseen, ja kun sosiaalitieteellinen tutkimus kanavoidaan päätöksenteon palvelukseen tai puristetaan ”kansainvälisten”, siis yhdysvaltalaisen, professionaalisten standardien mukaiseksi. Kansalaisyhteiskunnan demobilisointi on kulkenut käsi kädessä refleksiivisestä instrumentaaliseen sosiologiaan kulkeneen siirtymän kanssa (Sitas 1997; Webster 2004).

Vastaavia tendenssejä löytyy muualtakin, mutta kansallisesti värittyinä. Otetaan esimerkiksi Neuvostoliitto. Stalinin aikana sosiologia painui maan alle ilmestyäkseen sieltä Stalinin jälkeisinä kausina virallisen ja epävirallisen yhteiskuntakritiikin välikappaleena. Mielipidetutkimuksesta tuli suojaäänä myötä eräänlaista julkista sosiologiaa, ennen kuin puoluekoneisto kaappasi sen omaan käyttöönsä. Tatjana Zaslavskajan luotettavassa johdossa perestroika sai sosiologit suurin joukoin liikkeelle. Tieteenala liittyi kiinteästi kansalaisyhteiskunnan purkautumiseen. Neuvostoliiton jälkeisellä kaudella tapahtuneen kansalaisyhteiskunnan teurastuksen myötä orastamassa ollut sosiologia osoittautui puolustuskyvyttömäksi markkinavoimien invaasiota vastaan. Joitakin vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta sosiologia karkotettiin kaupallisiin oppilaitoksiin ja mielipide- ja markkinatutkimuksiin tekeviin laitoksiin. Siellä, missä sosiologiaa vielä esiintyy vakavasti otettavana intellektuaalisena toimintana, sitä rahoittavat usein länsimaiset säätiöt, jotka palkkaavat palvelukseensa Englannissa tai Yhdysvalloissa koulutettuja sosiologeja.

Tilanne on täysin toinen Skandinavian maissa, joilla on vahvat sosiaalidemokraattiset perinteensä. Siellä sosiologia kehittyi rinnan hyvinvointivaltion kanssa, johon liittyi vahva sosiaalipoliittinen orientaatio mutta myös aivan yhtä vahva julkinen momentti. Esimerkiksi norjalainen sosiologia, johon yhdysvaltalainen sosiologia oli vahvasti vaikuttanut, kallistui sekin päätöksentekoa palvelemaan suuntaan, ja tässä muutoksessa feminismin vaikutus oli merkit-

tävä. Maan väkiluku on vain viisi miljoonaa ja rekisteröityjen sosiologien määrä 200, joten sosiologien ammatillinen yhteisö on pieni; kunnianhimoisimmat etsiytyvät palvelemaan yhteiskuntaa joko valtionhallinnossa tai julkisina intellektuelleina. He avustavat säännöllisesti sanomalehtiä, radiota ja televisiota. Norjalaiset ovat myös aktiivisesti vieneet julkisia sosiologioitaan ulkomaille, niin että Norjasta on tullut kansainvälinen keskus, josta on yhteydet sekä Yhdysvaltoihin että Eurooppaan ja eteläisen pallonpuoliskon maihin.

Muualla Euroopassa tilanne on vaihteleva. Ranskalla on pisimmät professionaalisen sosiologian perinteet, mutta maassa kehiteltiin myös perinteistä julkista sosiologiaa, jonka johtotähtiä ovat olleet Raymond Aron, Pierre Bourdieu ja Alain Touraine. Englannissa professionaalinen sosiologia on uudempi, toisen maailmansodan jälkeinen, ilmiö, joka oli haavoittuvainen julkisia ja sosiaalipoliittisia hankkeita kampanneelle Thatcherin hallinnolle, joka tuki puolustusasemiin kaivautunutta, sisäänpäin kääntynyttä ammattikuntaa. Työväenpuolueen paluu valtaan antoi sosiologialle jälleen liikkumavaraa ja laajensi päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen toiminta-alaa sekä muun muassa auttoi sen tuotteliaimman ja näkyvimmän julkisen sosiologin, Anthony Giddensin, ylähuoneeseen.

Katsaus kansallisten sosiologioiden kentille osoittaa, että Yhdysvaltain sosiologia on itse asiassa varsin erityistä luonteeltaan, mutta myös, miten vahvaa ja vaikutusvaltaista se on. Se tuottaa 600 tohtoria vuodessa ja hallitsee maailman sosiologiaa jättiläisen tavoin. Monet muuallakin toimivista johtavista sosiologeista ovat opiskelleet Yhdysvalloissa. Yhdysvaltain sosiologiyhdistyksellä on yli 14000 jäsentä ja 24 kokopäiväistä työntekijää. Mutta kyse ei ole vain määrällisestä ja resurssien ylivallassa, vaan eri maissa sovelletaan yliopistojen opettajiin, sosiologit mukaan luettuina, lisääntyvässä määrin ”kansainvälisiä” standardeja, mikä käytännössä tarkoittaa ”läntisissä”, erityisesti yhdysvaltalaisissa, lehdissä julkaisemista. Näin tapahtuu Etelä-Afrikassa ja Taiwanilla, mutta myös varsin hyvät resurssit omaavissa maissa kuten Norjassa. Länsiyhteyksiin ja englannin kielellä julkaisemiseen pyrkivät kansalliset sosiologiat menettävät kytkeänsä kansallisiin ja

paikallisiin ongelmiin. Kussakin maassa valtiot välittävät globaaleja paineita, jotka rikkovat sosiologian kansallisesti rakentunutta sisäistä työnjakoa ja hakkaavat kiilaa neljän sosiologian tyyppin väliin.

Yhdysvaltalainen sosiologia on saavuttamassa hegemonista asemaa maailmalla ilman, että kehitys olisi tarkoituksellista tai minkäänlaisen salaliiton avulla tapahtuvaa. Meillä on siksi erityinen velvollisuus provinsialisoida omaa sosiologiaamme, vetää se alas universaaliuden korokkeelta ja tunnustaa sen erityisluonne ja kansallinen vaikutusvalta. Meidän on jälleen kehitettävä dialogia toisten kansallisten sosiologioiden kanssa kunnioittaen niiden paikallisia perinteitä ja niiden yrityksiä kotoistaa sosiologiaa. On ajateltava kansainvälisesti ja tunnustettava sosiologian sisäisen työnjaon syntymässä oleva uusi kuvio. Jos yhdysvaltalainen sosiologia on kukkona tunkiolla, niin meidän tulee tukea eteläisen pallonpuoliskon maiden julkisia sosiologioita ja Euroopan päätöksentekoa palvelevia sosiologioita. On rohkaistava oppialarajoja ja kansallisiakin rajoja ylittäviä kriittisen sosiologian verkostoja. Meidän on sovellettava sosiologiaamme myös itseemme, tultava tietoisemmiksi tieteenalaamme ohjaavista globaaleista voimista, jotta voimme kanavoida niitä sen sijaan että ne kanavoivat meitä.

TEESI X: TIEEENALAJAOSTA

Yhteiskuntatieteet erottautuvat humanistista ja luonnontieteistä niille erityisen instrumentaalisen ja refleksiivisen tiedon kombinaation perusteella – kombinaation, joka itsekin vaihtelee ja siten tarjoaa julkisille ja poliittisille interventioille vaihtelevia mahdollisuuksia. Tieteidenvälinen tieto saa eri puolilla sosiologian kenttää erilaisia ilmenemismuotoja.

Sanotaan, että tieteenalajako on 1800-luvun Euroopasta periytyvä keinotekoinen perinne, että nykyinen tieteenalojen erikoistuminen on anakronistinen ilmiö, ja että meidän tulisi edetä kohti yhtenäistä yhteiskuntatiedettä. Immanuel Wallerstein et al. (1996) elvytti hiljattain tämän positivistisen fantasian Gulbenkian-komission raportissa, joka käsitteli yhteiskuntatieteiden rakenneuudistusta. Projekti näyttää viattomal-

ta, mutta jättämällä vastaamatta kysymyksiin ”tietoa kenelle” ja ”tietoa mitä varten” tämä uusi yhtenäinen yhteiskuntatiede on taipuvainen häivyttämään refleksiivisyyttä eli yhteiskuntatieteen kriittisiä ja julkisia momenteja. Herruuteen perustuvassa maailmassa yhtenäisyydestä tulee aivan liian helposti vallanpitäjien määrittämää yhtenäisyyttä. Tieteenalojen leimaaminen keinotekoisiksi vain sillä perusteella, että ne syntyivät tietynä historian kautena, jättää huomiotta niiden nykyisen muuttuvan merkityksen ja ne näkökulmat, joita tieteenalat edustavat. Kyseessä on itse asiassa geneettinen harha. Korostaakseni tieteenalojen välisen työnjaon perusteita, mutta myös tilanpuutteen vuoksi, esitän seuraavassa varsin skemaattiset kuvaukset tieteenalojen kentistä ja niin tehdesäni jätän väistämättä sekä sisäisen eriytymisen että ajallisen ja paikallisen vaihtelun vähälle huomiolle.

Luonnontieteet perustuvat lähinnä instrumentaaliseen tiedolle, jota tuottavat tutkimusohjelmat, joiden kehitystä taas tieteelliset yhteisöt ohjaavat. Ulkoakateeminen yleisö on päätöksentekoa toteuttavalta taholta – teollisuudesta tai valtionhallinnosta – käsin valmis hyödyntämään tieteellisiä keksintöjä. Tämä ulkoakateeminen yleisö on lisääntyvässä määrin tulossa myös yliopistoihin ohjaamaan ja valvomaan tutkimusta ja herättää myös tällaiseen yhteistyöhön kohdistuvaa vastustusta, olipa kyse lääketieteellisestä tutkimuksesta, ydinfysiikasta tai biomuuntelun tutkimuksesta (Epstein 1996; Moore 1996; Schurman & Munro 2004). Tällainen kriittinen refleksiivisyys, joka usein ulottuu julkisiin keskusteluihin saakka, ei kuulu luonnontieteiden ytimeen samalla tavoin kuin humanistisissa tieteissä. Siten taideteoksia tai kirjallisuutta arvotetaan viime kädessä pienempien eksperttien joukkojen sisäisen tai laajempien yleisöjen kanssa käytävän dialogin pohjalta. Niiden totuus määräytyy niiden diskursiiviseen arviointiin, siis kriittiseen ja julkiseen tietoon, perustuvan esteettisen arvon perusteella, vaikkakin tuo tieto voi toki kehittyä instrumentaalisen tiedon muodostamiksi koulukunniksi ja jopa siirtyä päätöksenteon alueelle.

Yhteiskuntatieteet sijaitsevat humanististen tieteiden ja luonnontieteiden risteyksessä sikä-

li, että ne suorastaan määritelmän mukaisesti ottavat osaa sekä instrumentaalisen että refleksiivisen tiedon tuottamiseen. Näiden kahden tiedon tyyppien välinen tasapaino kuitenkin vaihtelee tieteenalalta toiseen. Esimerkiksi taloustiede on yhteiskuntatieteistä lähimpänä paradigmaattista tiedettä, jota ohjaa yksi ainoa tutkimusohjelma (neoklassinen taloustiede). Tieteenalan sisäisessä organisaatiossa tätä heijastavat tiedepalkintojen vähäisyys (poikkeuksina Clark-mitali ja Nobelin palkinto), keskeisten lehtien eliittivalvonta, rankinglistat ei vain laitoksista vaan myös yksittäisistä taloustieteilijöistä sekä autonomisesti järjestäytyneiden alatieteenalojen puute. Itse asiassa professionaalista taloustiedettä voisi hyvin verrata kommunistiseen puolueeseen dissidentteineen ja koherentteine oppijärjestelmineen, joita se pyrkii levittämään ympäri maailmaa vapauden nimissä.¹⁰ Taloustieteen sisäinen koherenssi tuo sille lisää arvovaltaa yliopistomaailmassa ja suurempaa vaikuttavuutta päätöksenteon maailmassa.

Jos taloustiede muistuttaa kommunistipuoluetta, yhdysvaltalainen sosiologia taas muistuttaa enemmänkin anarko-syndikalismia, hajakeskitettyä partisipatorista demokratiaa. Se perustuu useille limittäisille tutkimusperinteille, mikä näkyy tieteenalan 43 aktiivisen alaosaston määrässä ja niiden perustamien alati lisääntyvien palkintojen määrässä (Ennis 1992). Institutionaalinen toimintatapamme heijastaa näitä lukuisia näkökulmia – joskaan ei aina luotettavasti. Vaikka onkin hierarkkinen ja elitistinen kastijärjestelmä (Burris 2004), tieteenalamme on silti taloustiedettä avoimempi, kun katsomme laitosten välistä liikkuvuutta ja perusopiskelijoiden värvystä (Han 2003). Se on myös demokraattisempi toimijoiden valinnan suhteen. Jäsenvalinnat eivät rajoitu ammatillisiin näkökohtiin ja ne vaativat käsittelyyn tullakseen tuen vain kolmelta prosentilta jäsenistöstä. Jos siis taloustiede on politiikan alueella tehokkaampi, niin sosiologian tieteenala on rakenteeltaan herkempi erilaisilta yleisöiltä tulevalle palautteelle. Sikäli kuin vahvuutemme sijaitsee julkisuuden alueella, olemme myös valmiimpia vaikuttamaan päätöksentekoon epäsuorasti julkisuuskäytäntöjemme kautta.

Kun tarkastelemme muita yhteiskuntatietei-

tä, politologia on niistä kentältään hajanaisin, mutta samalla se, joka on enemmän kallellaan päätöksentekoa palvelevaan tutkimukseen kuin yleisöihin ja instrumentaaliseen enemmän kuin refleksiiviseen tietoon. Nykyisin pyrkimykset rationaalisen valinnan mallintamiseen ovat tuottaneet refleksiiviseen suuntaan vievän reaktion. Politologian sisäinen perestroika ylläpitää institutionaalisempaa lähestymistapaa politiikkaan ja vahvistaa politiikan teorian luonnetta kriittisenä teoriana. Antropologia ja geografia taas ovat hajautuneet instrumentaalisuuden suhteen, niin että kulttuuriantropologia ja ihmismaantiede usein reagoivat kollegojensa luonnontieteellisiä malleja vastaan ja toimivat siltoina humanistisiin tieteisiin. Filosofialle, joka on toinen yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden välinen silta, oma erityinen alue on kriittinen tieto.

Tieteenalojen väliset kuilut ovat Yhdysvalloissa paljon jyrkempiä kuin muualla, niin että ”tieteidenvälisellä” tiedolla on epävarma asema tieteenalojen reuna-alueilla. Kullakin neljästä sosiologian tyyppistä on oma tapansa harjoittaa vaihtoa ja yhteistyötä naapuritieteenalojen kanssa. Professionaalisen tiedon suuntaan tapahtuu *tieteidenvälistä lainausta*. Kun talouden sosiologia ja poliittinen sosiologia lainaavat naapureiltaan, tulos on edelleen selkeästi sosiologiaa – kyse on markkinoiden ja politiikan sosiaalisista perusteista. Kriittisen tiedon suuntaan taas tapahtuu *transdisiplinaarista siirtoa*. Feminismi, jälkistrukturalismi ja kriittinen rotuteoria ovat kaikki jättäneet jälkensä kriittisen sosiologian ja professionaalisen sosiologian suhteeseen. Mutta siirto on aina ollut melko vähäistä. Julkisen tiedon kehitys taas tapahtuu usein *monitieteisen yhteistyön* kautta, kuten esimerkiksi ”osallistuvassa toimintatutkimuksessa”, joka tuo yhteisöt ja toisiaan täydentäviä tieteenaloja edustavat tutkijat yhteen. Yhteisö määrittää jonkin ajettavan asian – yhteiskunnan tukema asuminen, ympäristön saastuminen, sairaudet, toimeentuloon riittävä palkka, koulutus jne. – ja kehystää ja muotoilee siten lähestymistapoja monitieteisen työryhmän kanssa. Päätöksenteon maailmassa taas vaikuttaa *tieteenalojen yhteinen koordinaatio*, joka usein heijastaa tieteenalojen välistä hierarkiaa. Siten valtiorahoitteinen aluetutkimus lähti usein

liikkeelle selkeistä päätöksentekoon liittyvistä tavoitteista, joissa etusija annettiin politologialle ja taloustieteelle.

Kun nyt olemme todenneet tieteenalojen välisten kuilujen vahvan vaikutuksen, joka näkyy instrumentaalisen ja refleksiivisen tiedon lukuisissa erilaisissa yhdistelmissä, meidän on kysyttävä, mitä tämä moninaisuus merkitsee. Ennen kaikkea: onko sosiologisessa tiedossa ja sen edustamissa intresseissä mitään juurille erityistä? Voisimmeko yhtä hyvin olla taloustieteilijöitä tai politologeja ja päätyä vain sattumoisin sosiologeiksi? Onko meillä omaa identiteettiä suhteessa muihin yhteiskuntatieteisiin? Tämä kysymys tuokin minut viimeiseen teesiini.

TEESI XI: SOSIOLOGI PARTISAANINA¹¹

Siinä missä taloustieteen lähtökohtana ovat markkinat ja niiden laajentuminen ja politologialla vastaavasti valtio ja pyrkimys poliittiseen vakauteen, sosiologian lähtökohtana on kansalaisyhteiskunta ja sosiaalisen ulottuvuuden puolustus. Markkinoiden tyrannian ja valtiodespotismin aikoina sosiologia – ja erityisesti sen julkinen ulottuvuus – puolustaa ihmisyyttä.

Yhteiskuntatieteet eivät ole tieteenalojen sulatusuuni, koska tieteenalat edustavat erilaisia ja toisilleen vastakkaisia intressejä – ennen kaikkea puolustaessaan niitä lähtökohtia, joille niiden edustama tieto rakentuu. Taloustiede, sellaisena kuin me sen nykyisin tunnemme, on riippuvainen markkinoiden olemassaolosta ja on kiinnostunut niiden laajentumisesta, politologia on riippuvainen valtiosta ja on kiinnostunut poliittisesta vakaudesta kun taas sosiologia on riippuvainen kansalaisyhteiskunnasta ja on kiinnostunut sosiaalisen laajentumisesta.

Mutta mitä kansalaisyhteiskunta on? Tässä yhteydessä voimme määritellä sen 1800-luvun länsimaisen kapitalismin tuotteeksi – kapitalismin, joka tuotti yhdistyksiä, liikkeitä ja yleisöjä jotka vaikuttivat sekä valtion että talouden ulkopuolella – poliittisia puolueita, ammattiyhdistyksiä, kouluja, uskonyhteisöjä, painotuotteita ja erilaisia vapaaehtoisjärjestöjä. Tämä yhdistystoiminnan tihentymä on sosiologian ainoa lähtökohta siinä mielessä, että kun se

lakkaa olemasta – kuten Stalinin Neuvostoliitossa, Hitlerin Saksassa ja Pinochetin Chilessä –, myös sosiologia lakkaa olemasta. Kun taas kansalaisyhteiskunta kukoistaa – esimerkiksi perestroikan ajan Venäjä tai Etelä-Afrikka apartheidin loppuvaiheissa –, niin myös sosiologialla menee hyvin.

Sosiologia on napanuoralla kiinni yhteiskunnassa, mutta tämä ei tietenkään tarkoita, että sosiologia tutkisi vain kansalaisyhteiskuntaa. Mutta se tutkii vaikkapa valtiota tai taloutta *kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta*. Esimerkiksi poliittinen sosiologia on eri asia kuin politologia. Se tarkastelee politiikan sosiaalisia ehtoja ja sosiaalisen politisoitumista aivan kuten talouden sosiologiakin on eri asia kuin taloustiede – itse asiassa se tutkii sitä mitä taloustieteilijät eivät, eli markkinoiden sosiaalisia perustoja.

Yhteiskuntatieteiden kolmijako – tilanpuutteen vuoksi en ota tässä huomioon sellaisia naapuritieteenaloja kuin maantiede, historia ja antropologia – oli pätevä niiden syntyessä, 1800-luvulla, mutta 1900-luvun mittaen se hämärtyi (valtion, talouselämän ja yhteiskunnan rajojen hämärtyessä ja mennessä limittäin). Viimeisten 30 vuoden aikana tämä kolmijako on kuitenkin kokenut renessanssin, jossa edelläkävijänä on toiminut yhtäältä valtiollinen unilateralismi ja toisaalta markkinafundamentalismi. Tänä aikana kansalaisyhteiskunta on vähitellen joutunut markkinoiden ja valtioiden kolonisoimaksi. Silti vastarinta näitä kahta tekijää vastaan, mikäli sitä ylipäänsä syntyy, tulee nimenomaan kansalaisyhteiskunnan taholta, kun ymmärrämme sillä sekä sen paikallisia, kansallisia että ylikansallisia ilmenemismuotoja. Tässä mielessä sosiologian kytkös kansalaisyhteiskuntaan, siis julkinen sosiologia, edustaa ihmisyyttä – pyrkimyksiä rajoittaa sekä valtiodespotismia että markkinoiden ylivaltaa.

Edellä sanottua on tarpeen täsmentää. Ensinnäkin uskon, että taloustiede ja politologia ovat yhteistuumin väsanneet ne ideologiset ylilyönnit, joilla markkinoiden ja valtioiden ylilyöntejä on oikeutettu – ylilyönnit, jotka ovat paljon muun ohella tuhoamassa julkisen yliopiston perusteita, niiden itse asettamia olemassaolon ehtoja. En tästä huolimatta haluaisi mitätöidä kaikkia politologeja ja taloustieteilijöitä. Tie-

teenalathan ovat valtasuhteiden kenttiä, joilla on sekä vallitsevat että niitä vastustavat tekijät. Ajatelkaa vaikkapa politologian Perestroikaa tai Post-autistisen taloustieteen verkostoa – taloustieteen, joka pitää yksilöitä kypsinä ja moniulotteisina ihmisinä. Sosiologeina meillä voi olla, ja on ollutkin, liittolaisia ja yhteistyökumppaneita näissä vastarintapesäkkeissä.

Myös sosiologian oma kenttä on jakautunut. Kansalaisyhteiskuntahan ei ole mikään harmoninen yhteisö, vaan sitä hajottavat erilaiset erottelut ja valtasuhteet.¹² Historiallisesti kansalaisyhteiskunta on ollut miehinen ja valkoinen. Muuttuessaan sallivammaksi se on myös joutunut valtion ja markkinoiden valtaamaksi, mikä näkyy sosiologiassa sellaisten käsitteiden kuin sosiaalinen pääoma kriitikittömänä käytönä. Kansalaisyhteiskunta on hyvin kiistanalainen alue, mutta väittäisin, että nykytilanteessa se on silti paras mahdollinen alue ihmisyyden puolustuksen kannalta – ja tuota puolustusta tukisi kriittisesti latautuneen julkisen sosiologian kehittäminen.

Kuinka tähän päämäärään voitaisiin päästä? Kuten teesissä VII jo ehdotin, sosiologian sisäinen institutionaalinen työnjako ja vastaava valtasuhteiden kenttä ovat tähän asti rajoittaneet julkisten sosiologioiden leviämistä. Julkista sosiologiaa ei olisi tarpeen puolustaa kuten tässä teen, ellei sen toteutumiselle olisi ollut huomattavia esteitä. Niiden ylittäminen vaatii sitoutumista ja uhrauksia, joita monet ovat jo tehneetkin ja tekevät edelleen. Siksi he ryhtyivätkin sosiologeiksi – eivät rahan takia vaan paremman maailman vuoksi. On siis jo olemassa melkoinen joukko julkisia sosiologeja. Mutta on myös uusia kehityskulkuja. *Contexts*-lehti on ottanut pitkän askeleen julkisen sosiologian suuntaan. ASA:n pääkonttori on ponnistellut samaan suuntaan luomalla kontakteja ja kampanjoimalla asian hyväksi kokoustiedotteillaan ja säännöllisillä lehdistötiedotteillaan, mutta myös *Footnotes*-jäsenlehden kolumneissa. Tänä vuonna ASA perusti uuden palkinnon, jolla se antaa tunnustusta ansiokkaalle sosiologian esitelylle mediassa. Meidän on kehitettävä sosiologian ja journalismin välistä yhteistyötä, sillä journalistit ovat itsessään oma erityinen yleisö, sen lisäksi, että he toimivat välittäjinä meidän ja muiden yleisöjen välissä.

ASA on myös perustanut julkisten sosiologioiden institutionalisoimista pohtivan työryhmän, joka tarkastelee kolmea avainkysymystä. Ensinnäkin se pohtii, kuinka jo olemassa olevaa julkista sosiologiaa voisi nostaa esille ja perustella niin, että näkymätön tulisi näkyväksi ja yksityinen julkiseksi. Toiseksi työryhmä miettii, kuinka saada aikaan julkisen sosiologian tyyppisiä aloitteita ja palkita julkista sosiologiaa, jonka ansioita ja edistämistä niin usein vähätellään. Yliopistolliset laitokset ovat jo perustaneet palkintoja ja blogeja ja alkaneet suunnitella julkisen sosiologian opetusohjelmia. Kolmanneksi, jos aiomme tunnistaa ja palkita julkista sosiologiaa, meidän on kehitettävä kriteerejä, joilla hyvä julkinen sosiologia on erotettavissa huonosta. Ja on myös kysyttävä, kenen julkista sosiologiaa tulisi arvioida. Meidän tulee rohkaista parasta, mitä se sitten tarkoittaakaan. Julkinen sosiologia ei saa olla sekundasosiologiaa.

Vaikka nämä institutionaaliset muutokset ovatkin tärkeitä, julkisen sosiologian menestys ei tule ylhäältä vaan alhaalta. Se tulee siinä vaiheessa, kun julkinen sosiologia alkaa vaikuttaa sosiologien mielikuvitukseen, kun sosiologit tunnustavat julkisen sosiologian merkityksen sen omilla ehdoilla, ja kun sosiologit sitten vievät sitä edelleen yliopistojen ulkopuolelle sosiaalisena liikkeenä. Voin kuvitella suunnattoman määrän soluja, joissa kussakin kehitetään sosiologioiden ja heidän yleisöjensä välistä yhteistyötä ja jotka sulautuvat yhteen valtavaksi virraksi. Ne nojautuvat vuosisataiseen tutkimukseen, kehittelevät teorioita, käytännön interventioita ja kriittistä ajattelua ja tavoittelevat yhteisymmärrystä yli monien eri rajojen, myös mutta ei pelkästään yli kansallisten rajojen, ja niin tehdessään ne purkavat vanhoja lokeroitumia. Historian enkelimme levittää silloin siipensä ja liitelee myrskyn yläpuolella.

Viiiteet

- 1 Teksti on julkaistu alun perin *American Sociological Review*'n numerossa 1/2005 otsikolla "For public Sociology". Käsite "public sociology", joka on artikkelin avainkäsite, kuuluu tapauksiin, joissa tarkkaa käänkövastinetta on mahdoton löytää. Sen sijaan useitakin hieman sivuun osuvia on tarjolla. Sisällöllisesti ratkaisu "keskusteleva sosiologia" olisi niistä tarkin

- vaikka jättääkin julkisuusulottuvuuden pois näkyvistä. ”Yleinen sosiologia” viittaisi sosiologian olemassa olevaan (ydin)alueeseen; ”kansansosiologia” toisi mukaan puhuteltavat yleisöt mutta toisaalta ”kansa” näyttäisi siinä olevan toimijana ja johtaisi muutenkin harhaan; neologismi ”julkisosiologia” ei kantaisi näitä rasisitteita mutta olisi samalla melko kikkaileva ratkaisu. Käännöksessä ”julkinen sosiologia” taas adjektiivi ”julkinen” näyttää määrittävän sosiologiaa, vaikka lähtötermi viittaa yhtä paljon ja enemmänkin oppialan kohteeseen. Artikkelin suomennoksessa on kuitenkin päädytty tähän vaihtoehtoon, jota Arto Norokin käyttää kommenttipuheenvuorossaan, koska se pitää esillä artikkelissa niin keskeisen ”julkisuuden” käsitteen. (Suom. huom.)
- 2 Vietnamin sodan julkista kannatusta koskevat tiedot tulevat teoksesta Mueller (1973, taulukko 3.3) ja Irakin sodan kannatusta koskevat tiedot ovat peräisin Gallup-kyselyistä.
  - 3 Vuonna 1968 ASA:n valtuuston 19 vaaleilla valittua jäsentä olivat yhtä naista, Mirra Komarovskya, lukuun ottamatta valkoisia ja miehiä. Vuonna 2004 20 jäsenen valtuustossa oli puolet naisia ja puolet vähemmistöjen edustajia. Koko ammattikunnassa taas 18,6 % sosiologiassa väitelleistä oli vuosien 1966 ja 1989 välillä naisia, mutta vuonna 2001 osuus oli 58,4 %. Rodullisesti jakauma alkaa laajentua myöhemmin. Vuonna 1980 14,4 % sosiologiassa väitelleistä oli vähemmistöjen edustajia, mutta vuonna 2001 osuus oli 25,6 %.
  - 4 Vapaaehtoispalveluun perustuvasta oppimisesta on olemassa laaja kirjallisuus. Sosiologian kannalta erityisen relevantteja teoksia ovat Ostrow et al. (1999) ja Marullo & Edwards (2000).
  - 5 Tutkimusohjelman käsitteen muotoilussa olen saanut vaikutteita erityisesti Imre Lakatosilta (1978) ja hänen Thomas Kuhnin, Karl Popperin ja monien muiden kanssa käymistään keskusteluista.
  - 6 Kaavio tulee hämmästyttävän lähelle Talcott Parsonsin (1961) kuuluisia neljää funktiota – resurssien tuottaminen (adaptation), päätösten tekeminen ja päämäärien saavuttaminen (goal attainment), kiinteydestä huolehtiminen (integration) ja jatkuvuuden ylläpitäminen (latency, pattern maintenance) (AGIL) – jotka minkä tahansa järjestelmän on selviytyäkseen täytettävä. Jos kriittinen sosiologia vastaa arvositoumuksille perustuvaa jatkuvuusfunktioita ja julkinen sosiologia taas kiinteydestä huolehtimista, jossa vaikutus toteuttaa sosiaalisen vaihdon tarvetta, päätöksentekoa palveleva sosiologia vastaa päätöksenteon ja päämäärien saavuttamisen funktiota ja professionaalinen sosiologia meriittilouksineen taas resurssien tuottamisen funktiota. Habermas (1984, kpl. 7) lisää Parsonsin malliin kriittisen näkökulman viittaamalla siihen, miten systeemi (resurssien tuottaminen, päätöksenteko ja päämäärien saavuttaminen) kolonisoi elämismailman (jatkuvuus ja kiinteydestä huolehtiminen). Kuten alempana käy ilmi, teesi VII yhdistää Habermasin kolonisaatioteesin Bourdieun (1988/1984) analyysiin akateemisen maailman kentistä.
  - 7 Kiitän Stephen Steinbergia tästä huomiosta. Vaikka Parkilla olikin tärkeä osuus sosiologian professionalisoimisessa, hän ei silti luopunut sosiaalireformin tavoittelusta, siitä huolimatta, että hän tuki objektiivisuuteen pyrkivää yhteiskuntatiedettä ja vastusti avoimesti Hull Housen naisten aktivistista sosiologiaa.
  - 8 ”Julkisen sosiologin” ja ”julkisen intellektuellin” välinen erottelu on tärkeä – edellinen on jälkimmäisen erikoistyyppi, siinä ilmiöiden julkinen kommentointi rajoittuu vakiintuneen asiantuntijuuden alueille eikä selvittele laajemmin kiinnostavia kysymyksiä sinänsä (Gans 2002).
  - 9 Käytän ilmausta ”irrelevantilta näyttävä” siksi, että ennen kaikkea kunkin tutkimusohjelma määrittää, mikä on anomalia tai ristiriita. Jos tutkimuksen tulokset näyttävät triviaaleilta, tutkimusohjelman itsensä on kannettava vastuu relevanssista ja oivalluksista.
  - 10 Marion Fourcade-Gourinchas (2004) dokumentoi yhdysvaltalaisen taloustieteen valtavaa kansainvälistä vaikutusta. Amartya Senin (1999) ideoiden pohjalta Peter Evans (2004) on urhoollisesti pyrkinyt viemään taloustiedettä kohti orgaanista julkista kanssakäymistä ja kehittämään sitä herkemmäksi paikallisille ongelmille ja neuvottelevalle demokratialle.
  - 11 Ilmaus on peräisin Alvin Gouldnerin (1968) samannimisestä esseestä. Teesiin XI liittyvät yhtä olennaisesti Pierre Bourdieun haastavat sanat: ”Etnososiologi on eräänlainen ihmiskunnan orgaaninen intellektuelli, joka kollektiivisena toimijana voi osaltaan denaturalisoida ja defatalisoida olemassaoloa asettamalla kompetenssinsa erityisyyksien ymmärtämiseen perustuvan universalismin palvelukseen.” Lainattu teoksessa Wacquant (2004).
  - 12 Tässä kohden olen eri mieltä Amitai Etzionin

(1993) ja Philip Selznickin (2002) kaltaisten kommunitarianistien durkheimlaisen perspektiivin kanssa, joka keskittyy yksikön ja yhteisön väliseen eettiseen suhteeseen ja jossa hierarkioita, hallintasuhteita, poissuljentoja jne. pidetään valitettavina häiriöinä. He eivät ota yhteiskunnan sisäisiä jakoja huomion keskipisteeseen ja samalla tavoin he väistävät myös sosiologian ja yliopistomaailman sisäiset jaot.

Kirjallisuus

- Abbott, Andrew (2001) *Chaos of Disciplines*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- American Sociological Association (2004) *An Invitation to Public Sociology*. American Sociological Association, Washington, DC.
- Arendt, Hannah (1958) *The Human Condition*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Bellah, Robert, Madsen, Richard, Sullivan, William M., Swidler, Ann & Tipton, Steven (1985) *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*. University of California Press, Berkeley, CA.
- Benjamin, Walter (1989) Messiaanisen sirpaleita. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta. Toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen & Esa Sironen ja suom. Raija Sironen. Kansan Sivistystyön Liitto & Tutkijaliitto, Helsinki.
- Berger, Peter (2002) Whatever Happened to Sociology. *First Things* 126, 27–29.
- Bielby, William (2003) Betty Dukes, et al. vs. Wal-Mart Stores, Inc. Expert report.
- Blau, Peter & Duncan, Otis Dudley (1967) *The American Occupational Structure*. John Wiley, New York.
- Bok, Derek (2003) *Universities in the Marketplace*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Bourdieu, Pierre (1986/1979) *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Routledge and Kegan Paul, New York.
- Bourdieu, Pierre (1988/1984) *Homo Academicus*. Stanford University Press, Stanford, CA.
- Brown, Phil, Zavestoski, Stephen, McCormick, Sabrina, Mayer, Brian, Morello-Frosch, Rachel & Altman, Rebecca Gasio (2004) *Sociology of Health and Illness* 26, 50–80.
- Burris, Val (2004) *The Academic Caste System: Prestige Hierarchies in PhD Exchange Networks*. *American Sociological Review* 69, 239–264.
- Cole, Stephen (toim.) (2001) *What's Wrong with Sociology?* Transaction Publishers, New Brunswick, NJ.
- Coleman, James (1966) *Equality of Educational Opportunity*. United States Department of Health, Education and Welfare, Washington, DC.
- Coleman, James (1975) *Trends in School Segregation, 1968–1973*. Urban Institute, Washington, DC.
- Coleman, James (1991) *A Quiet Threat to Academic Freedom*. *National Review* 43, 28–34.
- Coleman, James (1992) *The Power of Social Norms*. *Duke Dialogue* 3.
- Collins, Patricia Hill (1991) *Black Feminist Thought*. Routledge, New York.
- Columbia Accident Investigation Board (2003) *Report*. Vol. I. Government Printing Office, Washington, DC.
- Dewey, John (1927) *The Public and Its Problems*. Henry Holt, New York.
- Du Bois, W.E.B. (1903) *The Souls of Black Folk*. A.C. McClurg, New York.
- Ehrenreich, Barbara (2002) *Nickel and Dimed*. Henry Holt, New York.
- Ennis, James (1992) *The Social Organization of Sociological Knowledge: Modeling the Intersection of Specialties*. *American Sociological Review* 57, 259–265.
- Epstein, Steven (1996) *Impure Science*. University of California Press, Berkeley, CA.
- Etzioni, Amitai (1993) *The Spirit of Community*. Simon and Schuster, New York.
- Evans, Peter (2004) *Development as Institutional Change: The Pitfalls of Monocropping and the Potentials of Deliberation*. *Studies in Comparative International Development* 38, 30–53.
- Fourcade-Gourinchas, Marion (2004) *The Construction of a Global Profession: The Case of Economics*. Department of Sociology, University of California, Berkeley, CA. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Fraser, Nancy (1997) *Justice Interruptus*. Routledge, New York.
- Gamson, William (2004) *Life on the Interface*. *Social Problems* 51, 106–10.
- Gans, Herbert (2002) *More of Us Should Become Public Sociologists*. *Footnotes (July/August)* 30, 10.
- Goodwin, Jeff & Jasper, Jim (toim.) (2004) *Rethinking Social Movements*. Rowman and Littlefield, Lanham, MD.
- Gouldner, Alvin (1968) *The Sociologist as Partisan: Sociology and the Welfare State*. *American Sociologist* 3, 103–116.
- Gouldner, Alvin (1970) *The Coming Crisis of Western Sociology*. Basic Books, New York.

- Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action*. (Two Volumes). Beacon, Boston, MA.
- Habermas, Jürgen (1991/1962) *The Structural Transformation of the Public Sphere*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Han, Shin-Kap (2003) *Tribal Regimes in Academia: A Comparative Analysis of Market Structure Across Disciplines*. *Social Networks* 25, 251–280.
- Horkheimer, Max (1974/1947) *Eclipse of Reason*. Seabury Press, New York.
- Horkheimer, Max & Adorno, Theodor (1969/1944) *Dialectic of Enlightenment*. Seabury Press, New York.
- Horowitz, Irving Louis (1993) *The Decomposition of Sociology*. Oxford University Press, New York.
- Jacoby, Russell (1987) *The Last Intellectuals: American Culture in the Age of Academe*. Noonday Press, New York.
- Kang, Kelly (2003) *Characteristics of Doctoral Scientists and Engineers in the United States: 2001*. National Science Foundation, Division of Science Resources Statistics, Arlington, VA.
- Kirp, David (2003) *Shakespeare, Einstein, and the Bottom Line*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Lakatos, Imre (1978) *The Methodology of Scientific Research Programmes*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Larson, Olaf & Zimmerman, Julie (2003) *Sociology in Government: The Galpin-Taylor Years in the U.S. Department of Agriculture 1919–1953*. University of Pennsylvania Press, University Park, PA.
- Lee, Alfred McClung (1976) *Sociology for Whom?* *American Sociological Review* 41, 925–936.
- Lippmann, Walter (1922) *Public Opinion*. Harcourt, Brace and Company, New York.
- Lipset, Seymour Martin & Smelser, Neil J. (1961) *Sociology: The Progress of a Decade*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Lyman, Stanford (1992) *Militarism, Imperialism, and Racial Accommodation: An Analysis and Interpretation of the Early Writings of Robert E. Park*. University of Arkansas Press, Fayetteville, AK.
- Lynd, Robert (1939) *Knowledge for What? The Place of Social Sciences in American Culture*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Marullo, Sam & Edwards, Bob (toim.) (2000) *Service-Learning Pedagogy as Universities' Response to Troubled Times*. *American Behavioral Scientist* 43, 741–912.
- McCormick, Sabrina, Brody, Julia, Brown, Phil & Polk, Ruth (2004) *Public Involvement in Breast Cancer Research: An Analysis and Model for Future Research*. *International Journal of Health Services* 34, 625–646.
- Merton, Robert (1949) *Social Theory and Social Structure*. Free Press, Glencoe, IL.
- Mills, C. Wright (1959) *The Sociological Imagination*. Oxford University Press, New York.
- Moore, Kelly (1996) *Organizing Integrity: American Science and the Creation of Public Interest Organizations, 1955–1975*. *American Journal of Sociology* 101, 1592–1627.
- Mueller, John (1973) *War, Presidents and Public Opinion*. John Wiley, New York.
- Myrdal, Gunnar (1944) *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy*. Harper and Row, New York.
- Ostrow, James, Hesser, Garry & Enos, Sandra (toim.) (1999) *Cultivating the Sociological Imagination: Concepts and Models for Service-Learning in Sociology*. American Association for Higher Education, Washington, DC.
- Pager, Devah (2002) *The Mark of a Criminal Record*. Ph.D. dissertation. Department of Sociology, University of Wisconsin, Madison, WI.
- Park, Robert (1972/1904) *The Crowd and the Public*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Parsons, Talcott (1937) *The Structure of Social Action*. McGraw Hill, New York.
- Parsons, Talcott (1951) *The Social System*. Free Press, New York.
- Parsons, Talcott (1961) *An Outline of the Social System*. Teoksessa Talcott Parsons, Edward Shils, Kaspar Naegele & Jesse Pitts (toim.) *Theories of Society*. Free Press, New York, 30–79.
- Patterson, Orlando (2002) *The Last Sociologist*. *The New York Times*, 19.5.2002.
- President's Research Committee on Social Trends (1933) *Recent Social Trends in the United States*. McGraw-Hill, New York.
- Purser, Gretchen, Schalet, Any & Sharone, Ofer (2004) *Berkeley's Betrayal: Wages and Working Conditions at Cal*. Presented at the annual meeting of the American Sociological Association, August 16, San Francisco, CA.
- Putnam, Robert (2001) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster, New York.
- Rhoades, Lawrence (1981) *A History of the American Sociological Association, 1905–1980*. American Sociological Association, Washington, DC.

- Riesman, David (1950) *The Lonely Crowd: A Study of the Changing American Character*. Yale University Press, New Haven, CT.
- Ryan, Charlotte (2004) *Can We Be Compañeros*. *Social Problems* 51, 110–113.
- Schurman, Rachel & Munro, William (2004) *Intellectuals, Ideology, and Social Networks: The Process of Grievance Construction in the Anti-Genetic Engineering Movement*. Department of Sociology, University of Illinois, Urbana-Champaign, IL. *Julkaisematon käsikirjoitus*.
- Selznick, Philip (2002) *The Communitarian Persuasion*. Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD.
- Sen, Amartya (1999) *Development as Freedom*. Random House, New York.
- Sennett, Richard (1977) *The Fall of Public Man*. W.W. Norton, New York.
- Sitas, Ari (1997) *The Waning of Sociology in South Africa*. *Society in Transition* 28, 12–19.
- Skocpol, Theda (2003) *Diminished Democracy: From Membership to Management in American Civic Life*. University of Oklahoma Press, Norman, OK.
- Smith, Dorothy (1987) *The Everyday World As Problematic*. Northeastern University Press, Boston, MA.
- Spalter-Roth, Roberta & Erskine, William (2004) *Academic Relations: The Use of Supplementary Faculty*. American Sociological Association, Washington, DC.
- Stacey, Judith (2004) *Marital Suitors Court Social science Spin-Sters: The Unwittingly Conservative Effects of Public Sociology*. *Social Problems* 51, 131–145.
- Stacey, Judith & Biblarz, Timothy (2001) *(How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter?* *American Sociological Review* 66, 159–183.
- Stouffer, Samuel et al. (1949) *The American Soldier*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Strand, Kerry, Marullo, Sam, Cutforth, Nick, Stoecker, Randy & Donohue, Patrick (2003) *Community-Based Research and Higher Education*. Jossey-Bass, San Francisco, CA.
- Turner, Stephen & Turner, Jonathan (1990) *The Impossible Science: An Institutional Analysis of American Sociology*. Sage Publications, London & Newbury Park, CA.
- Uggen, Christopher & Manza, Jeffrey (2002) *Democratic Contraction? Political Consequences of Felon Disenfranchisement in the United States*. *American Sociological Review* 67, 777–803.
- Vaughan, Diane (2004) *Public Sociologist by Accident*. *Social Problems* 51, 115–118.
- Wacquant, Loïc (2004) *Following Bourdieu into the Field*. *Ethnography* 5, 387–414.
- Waite, Linda & Gallagher, Maggie (2000) *The Case for Marriage*. Doubleday, New York.
- Wallerstein, Immanuel, Calestous Juma, Evelyn Fox Keller, Jürgen Kocka, Dominique Lecourt, V.Y. Mudkimbe, Kinhide Miushakoji, Ilya Prigogine, Peter J. Taylor & Michel-Rolph Trouillot (1996) *Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social sciences*. Stanford University Press, Stanford, CA.
- Warner, Michael (2002) *Publics and Counterpublics*. Zone Books, New York.
- Webster, Edward (2004) *Sociology in South Africa: Its Past, Present and Future*. *Society in Transition* 35, 27–41.
- Wilson, William Julius (1996) *When Work Disappears*. Knopf, New York.
- Wolfe, Alan (1989) *Whose Keeper?* University of California Press, Berkeley, CA.